

Bo. Karolusoppi 70

Kongl. Maj:ts

Förnyade Nådiga

Scholæ - Ordning.

Gifwen Helsingborg den 7 December 1807.

Cum Gratia & Privilegio S:æ R:æ Maj:tis.

SEDERSTRÖM, Tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1808.

ant. of. 22 Sept.
Sept. of. 24 90

Scholar - Ordnung

Gelesen und genehmigt am 1. December 1807

Dem Colla & Privilegio S. M. Majest.

1807

Handwritten signature

S GUSTAF ADOLPH
med Guds Nåde Sveriges,
Göthes och Wendes Konung
K. K. K. Arfwinge til Dannemark och Norri-
ge, Hertig til Schleswig Hollstein K. K.

Göde weterligt, at, då Wi med full öfvertygelse insedt, huruledes All-
männa Upsoftringsverk äro ibland de kraftigaste medel, at befrämja
den upwåkande Ungdomens danande til trogne Undersåtare, dygdige
Medborgare och skickelige Tjenstemån; hafwe Wi med desto mer skäl
fåstat Wår Nådiga upmärksamhet wid de Lagar, hwarefter unders-
wisningen wid Trivial, Scholorna och Gymnasierna i Wårt Rike
warit hitintills handhafd, som i dese lägre Lärwerk grunden bör läg-
gas til den sanna förkofran i wetenskaper och nyttiga Kunstaper, hwil-
ken wid de högre Lärwerken, eller Universiteterna, vidare skal
främjas och fullkomnas. Af sådan anledning hafwe Wi i Nader an-
sett nödigt, at öfwerse den år 1724 utfärdade Schol-Ordning, hwil-
ken, oakadt det ostridiga gagn och den wäsendteliga nytta, denna Stad-
ga, under de sedermera framflutne några och 80 år, för det åsystade
wägteiga ändamålet medfört, likwål sunnits i åtskilliga delar wara mins-
dre lämpelig för et senare tidehwarf, och i affeende hwarå jemwål
Project til en ny och förbättrad Schol- Stadga redan år 1760 blif-
wit, af då warande Upsoftrings-Commissionen, författadt, och genom
trycket til Allmänhetens omdöme öfwerlemnadt, utan at sedermera ders-
med Kommit til någon vidare åtgärd. Föranlätne af Wår Nådiga
omwårdnad för alt, som bidrager til Wåre trogne Undersåtares bästa,

hafwe Wi fördenstul i Nader anbefalt det af Os tillförordnade Cans-
 lers-Gille, at utarbete och till Wår Nådiga pröfning upplifwa et för-
 nyadt Förslag til en, efter nuwarande tids behof afskafad, Allmän
 Schol-Ordning, på sätt Wår för bemälte Gille utfärdade Nådiga
 Instruction innehåller. Sedan Canslers-Gillet, til underdånig årlöf-
 nad häraf, med et sådant Förslag inkommit, hafwe Wi detsamma i
 noga och sorgfälligt öfwerwägande tagit, och i anledning deraf fattat
 Wårt Nådiga beslut om alt hwad wid undervisningen i Scholor och
 Gymnasier iakttagas bör, och hwilket närwarande Wår Nådiga
 Schol-Ordning innefattar. Derwid anse Wi i främsta rumet nödigt
 och Wår Konungsliga pligt likmätigt, at erindra om de rätta grun-
 der, hwaruppå all undervisning, så wäl wid högre som lägre Lärower-
 ken bör stöddas, och det mål, dit den förnämligast bör leda. Guds
 ära, Samhällets wäl och bestånd, Enskiltes lyckfällighet i denna och en
 tilkommande werld utgöra detta mål, och Religionen det första me-
 del at det ernå. Alt ifrån den lyckliga Reformationen har Wårt
 Kära Fädernesland ägt en i Guds Heliga Ords rätta förklaring grun-
 dad Trosbekännelse, hwilken, i andelig och werldslig måtto, medfört de
 sällaste frukter. Ju mera öskattbar denna förmon är, ju sorgfälligare
 bör den förwaras. Wår allwarliga Nådiga wilja och befallning är
 således, at alle Lärare uti Christendom och Theologien noga följa
 den Evangeliska Trosläran, sådan, som den uti den Heliga Skrift,
 i de antagne Symboliska Böcker är förklarad och stadgad. De böra lä-
 ta sig angelägit wara, at med alla skäl, hemtade ur Skriften och För-
 nufstet, hos sina Lärjungar stadga öfwertygelsen om Religionens wig-
 tiga sanningar, framställa dessa sanningar på et rent och med Evanges-
 liska Läran instämmande sätt, samt, framför alt, noga taga sig tillwara
 för alla willomeningar, mistydningar af den Heliga Skrift, ledande till
 Troslärans förswagande eller fullkastande, samt för alla skadeliga nyhe-
 rer. Den kånedom Wi äge, huruledes närwarande Tidehwarf med
 dylika willomeningar och nyheter är besmittadt, har föranledt til det
 Nådiga

Nådiga Circulaire om Predikofättet, hwilket Wi, under den 27 December 1799, låtit utfärda; och hafwe Wi härmed welat anbefalla alla Lärare wid Scholæ, werken och Gymnasierna, at, i den mån, som på dem ankommer, så wal skålla sig denna föreskrift til esterrättelse, som hwad redan förut af Vår Glorwördigste Företrädare, Konung CARL den XI., under den 26 October 1691, bliwit stadgad, samt således undwika alla willosatser och förderfweliga nyheter. Til samma ändamål, af öfwertygelse om Religionens sanningar, om Guds warelse, allmagt, wisshet och godhet, Menniskans ursprung, beroende af et Högre Wäsende och danande för et bättre lif, än det närwarande, bör underwifningen i andra Kunskapsgrenar, efter hwars och ens beskaffenhet, föra och medverka, men förnämligast Philosophie, Moral och Sedolära, hwilka, näst Gudaläran, äro de wigtigaste i affeende på unga sinnens bildning til Christelig och Samhålls dygd. Lärare i dessa wetenskaper åligger det derföre, at framställa dem på et sätt, som icke strider emot Religionens grundwalor eller dem undergräfwor, och, för at i Borgerligt hänseende upfylla ändamålet, gifwa råtta begrepp om menniskans pligter, om hennes behof af borgerliga Samhället, om naturlig och borgerlig Lag, om Lagars okränkta helgd, om nödwändigheten af lydriad emot Öfwerheten, trohet emot Konung och Fädernesland, samt rättwisa och sedelighet i upförande. De böra troset afhålla sig från de willosatser, hwilka, i senare tider, på et ryssligt sätt söndersttit Samfundsbanden, och icke nämna de meningar, som til sådana upträden gifwit anledning, utan för at dem behörigen wewerlägga. Framför alt böra de söka, jemte instärpandet af en sann Moral och Sedolära, öfwertygga om otillräckligheten af all mensklig wisshet och nödwändigheten af en uppenbarad Religion. Til winnande af dessa ändamål är åstwen Vår Nådiga wilja, at alla Läroböcker, som nyttjas eller komma at nyttjas, med all sorgfällighet granskas, på sätt Wi särsktit wele i Nåder förordna; men tillika öfwertygade, at genom de bästa Föreskrifter och Läroböcker söga winnes, om tillsyn och

werkställighet saknas, hafwe Wi ej allenast på det afswarligaste hårs med welat åläggga alla Ephori, at sorgfälligt tilse, at hwad Wi förordnat, blifwer efterleswadt och Wår Nådiga affigter upfylde, utan ock, at ingen må til Lärare wid Scholor eller Gymnasier antagas, som icke, i lära och lesverne, wisat sig en rätt Christen, är fri från willomeningar i Religion, och känd för rena seder, så at han ej endast genom underwisning, men äfwen med efterdömen, kan blifwa Ungdomen nyttig; Och ehuru ogera Wi föreställe Oss, at någon afwiker från hwad Wi nu gifwit tillkänna wara Wår Nådiga affigt och wilja, hafwe Wi likwål sluteligen welat förklara, at, i dylikt fall, en sådan Lärare, jemte det han anses med Wår onåd, skal gå i mistning om den befordran och Nådiga hugkomst, hwarom äldre Författningar och nu äfwen denna Schol: Ordning försäkra samwetsgranne och nitiske Lärare.

I tillämpning af de sålunda i Nåder utstakade och alla wederbörande til noggrannaste i afdragande och efterföljd åliggande grunder och gifne Nådiga befallningar, wele Wi i alla de särskildte delar, hwilka wid Scholor och Gymnasier ej mindre leda til underwisningens werksamma befrämjande, än höra til desse Läro: Werks ordenteliga styrelse, hafwa i Nåder på försök och til efterföljd under fem år stadsgat och förordnat på sått, som följer.

I. C A P.

Om Lärares tillsättande wid Scholor och Gymnasier,
samt hwad dermed gemenskap äger.

S. I.

Bisshop och Consistorium! äga hwar i sit Stift tillsätta Lärare wid Gymnasium och Scholorne, och förse dem med Fullmagter, som af Bisshoppen och Consistorii Ledamöter efter wanligheten
under

underskrifwas. Dock förhålles dermed i Huswudstaden, äfwen som å wisa andra orter af Riket, efter särskilt förordnande. Wid Lectors utnämmande, som tillika blifwa Ledamöter i Consistorium, i äktages hwad Allmänna Lagen i 1. Cap. 6. §. R. B. stadgar.

§. 2.

Et Lärare wid Scholor och Gymnasier skola utses och förordnas af Stiftets Barn sådane Personer, som både förut, och genom den pröfning här nedanföre stadgas, wisat sig åga grundelig insigt i de til den lediga syflan hörande wetenskaper, öfning och erfarenhet uti undervisningen, och gåfwa, at med lätthet och tydlighet meddela andra sin kunskap. De skola ock åga witnessbörd om et gudfruktigt, ärbart och alfwarsamt lefwerne, samt så fogligt sinne, at de genom sit umgänge med ungdomen må winna des aktning, kärlek och tillgifwenhet. Ej må wid dese syflors förgifwande affeende hafwas på något annat framför dessa egenheter; och de, som dem åga i högre grad, böra alltid åga företrädet. Pro de sökande derutinnan aldeles jemnlige, må en längre tjenstetid komma i betraktande, så framt den ej redan medfört, eller snart skal medföra, trötthet wid det tråagna undervisningsarbetet. Hwad åter Kyrko-Scholorna i Stockholm beträffar; Så wele Wi i Nader tillåta, at til Lärare-syflorna derstädes, sökande utur andra Stift äfwen må åga rättighet, at sig anmäla och befordran winna.

§. 3.

På det Biffopp och Consistorium må sjelfwe kunna utröna den skickeligaste af dem, som inom den för ecclesiastique, befordringar i allmänhet föreskrefne tiden, sig til den lediga syflan anmält, skal med dessa hwar för sig på följande sätt förhållas: 1: Skal den sökande til en Lectors, Rectors eller Conrectors ledighet, wid sin ansöknings blägga sit Candidat Examens Prorocoll, som wisar hwad intyg
han

han då af hwarje Profefor erhållit om sina framsteg i Språk och Wetenskaper. 2:o Skal den sökande, om han från Academien sin befordran söker, förete bewis, huruvida han sig winlagt om kunskap i Pedagogique och Didactique. 3:o Skal hwarje sökande, ehwad han på annat ställe speciminerat eller icke, genom en Disputations-Act i Gymnasium utl Biskoppens, Lectorernes och Ungdomens närvaro, öfwer sådane Theser, som med den sökta Syflans Läroämnen äga närmaste gemenskap, ådagalägga så wäl sin insigt deruti, som sin färdighet, at lått och på rätt Latin utföra sina tankar; hwarwid, utom de wanliga Opponenterna, Ephorus eller någon af Consistorii Ledamöter, samt en och annan af andra närwarande, måga widare utforska och pröfwa den sökandes grundeliga kunskap och lärdom. 4:o Skal han förklara och förhöra ungdomen i något stycke, som af Ephorus uppgifwes. 5:o Förelägges honom til genomseende och rättande et af någon Lärjunge upsatt Latiniskt scriptum, då han på stället wisar feLEN deruti och skal til de ändringar och rättelser, som göras. 6:o Som til Collegat i Trivial-Scholorna helst sådane sökande böra befordras, som med heder erhållit Magister graden; skola ofwannämnde prof, med undantag af Disputation, af dem, åfwen wid antagandet fordras. Colleger erhålla ej Fullmagter på densna Beställning i wis Claf, utan äger Ephorus med Consistorium, at de antagna Colleger i den Claf til undervisning nyttja, der de pröfwes måst skickliga och lämpeliga; dock utan inifrånkning af det anseende och de förmoner, hwartil deras Fullmagis datum och ålder i tjensten dem berättigade göra. De, som til Apologister söka befordran, böra i synnerhet upte wederbörliga bewis, at de wid Academien winlagt sig om de Mathematiska Wetenskaperna. 7:o Conrectorer, som wid sin syflas erhållande aflagt ofwannämnde prof, åfwen speciminando med disputation, och sedan under wederbörandes tillsyn densamma med flit och skicklighet förestått, må, då de til Rectorat söka befordran, befrias från ny pröfning; men söker Rector eller

eller Conrector flyttning til Lectorat i Gymnasium, må ofwan anförda pröfning åga rum. När nu alla Sökande på ofwannämde sätt sina bewis företedt, och sina prof aflagt, utnämner Biskoppen, med uppgifwande af sina skäl, den af de Sökande, som i alla afseenden, och synnerligen i gästwan at undervisa, befunnits åga största sticketgheten, hwarwid Consistoriales åga hwar för sig sina påminnelser afgifwa. Blifwe den Lector, som mästa rösterna undfått, hwarwid Biskoppens röst, i anseende til des dubbla egenkap af Präses och Ephorus, beräknas för twänne.

§. 4.

Då alla Språk och Wetenskaper, som på Gymnasium föreshafwas, i allmänhet förtjena lika upmuntran, och en Lector, som sin syfla med heder länge och wäl förestått, säkert kan förmodas derwid göra Lärowerket bättre gagn, än om han för någon förbättring af sin inkomst skulle söka och erhålla flyttning til en annan Lection, som antingen aldrig eller åtminstone ej på längre tid warit hans yrke; Så skola wid Gymnasierna hädanefter icke, som wanligt warit, Lectionerna, utan endast Lectorernes löner wara ombytliga. Således skal wid yppad ledighet af et Theologisk Lectorat, den Philosophisk Lector, som warit den afgangna i rum och ordning närmast, om han är eller wil blifwa Prestwid, med bibehållande af den syfla han förestår, tiltråda den förres lön, präbende Pastorat och andra innehafde förmoner; och alle de öfrige sedan under samma wilkor, den ena efter den andra i ordning, efter ålder i tjensten inom Werket.

§. 5.

Den, som efter föreskrifne pröfning, blifwit til Lector utnämnd och med Fullmagt försedd, skal wid syflans tiltrådande, efter föregångnen bön och åkallan om Guds bistånd och wälsignelse, uti Biskoppens

och Consistorii samt Ungdomens närvaro i Gymnasium aflägga, jemte den wanliga Tro, och Huldhet, Eden, följande Embets, Ed:

”Uti den sanna Ewangeliska Låran, som i den Heliga Skrift, och de antagne Symbola, Augsburgiska Bekännelsen och de öfriga Symboliska Böckerna författad är, skal jag til min död trogt och stadigt framhårda, och hwarfen hemligen sjelf hysa, eller hos mina Låringar och andra söka intrycka några satser, som deremot strida. Det mig anförtrodde Embetet skal jag med all trohet och flit efter bästa wett och förmåga förrätta, efter de Kongl. Stadgar, som för Gymnasier och Scholor redan åro eller widare kunna gjorde blifwa, och i folje deraf, hwad i synnerhet undervisningen angår, grundeligen och tydeligen, med foglighet och utan otidig hård medfart för Ungdomen föreställa hwad honom nödigt och nyttigt är, at låra och weta. Jag skal och hafwa flitigt inseende på des förhål- lande i seder och lefnad, och altid til gudsfruktan och dygd förelýsa med eget efterdöme. Mina Förmån skal jag altid wisa tilbörli- g wördnad och hörsamhet, och bemöda mig, at med mina Embetsbröder lefwa i enighet och wänskap. I öfrigt wil och skal jag med all åhoga befrämja, hwad jag finner lånda til Lårowerkets bästa; så at Guds åra framför alt sökes, den Ewangeliska Låran i sin renhet bis behålles, och det allmännas tjenst, genom den mig anförtrodde Ungdomens råtta handledande, befordras. Så sant mig Gud hjälpe til lif och sjål.”

Hwarefter den tillförordnade Lectorn skal sluta med et Latinskt Tal öfwer något ämne, som med den tiltrådde syflans yrken åger närmaste förbindelse. Likaledes skal den, som til Rectorat eller Con- rectorat ordentelig befordran och Fullmakt erhållit, af Ephorus eller Scholans Inspector i Lårarnes och Ungdomens närvaro, efter hål- len bön, i syflan inställas, då han föregående Trohets, och Embets- Ed aflägger, och sedan håller et Tal på Latin i något til syflan hö- rande ämne. Collegier inställas, efter aflagd Ed, uti de öfrige Schols Lårarnes

Lärarnes och Ungdomens närvaro, af Scholans Rector, som, efter föregången bön, håller et kort Tal på Swenska med förmaningar så til Läraren, som til Lärjungarne, at i Gudsfruktan winlägga sig om deras ömsesidiga plikters samwetsgranna i afthagande.

§. 6.

Pedagogier och mindre Barn-Scholor i Städerna och på Landet, antingen de af Kronan, Staden eller Soken underhållas, stå i hwarje Stift under Biskoppens och Consistorii allmänna styrelse och tillsyn, så hwad Lärares tillsättande, som undervisningens inrättning och framgång i allmänhet rörer; Men närmaste upsigten deröfwer, at så wäl Läraren som Barnen upfylla sina plikter, tilkommer Kyrkoherden i Församlingen; börande wid Prost-visitationerne närmare efterfrågas, huru sig dermed i alla afseenden förhåller. Härwid undantages likwäl den händelse, då någon särskild och wederbörligen godkänd Författning om Scholans styrelse och Lärares tillsättande annorlunda förordnar.

II. C A P.

Om Barns och Unglingars intagande i Scholan, upflyttning til Gymnasium, och försändning til Academien.

§. 1.

På det affigten och ändamålet med de för den offentliga undervisningen inrättade allmänna Lärowerk, Scholor och Gymnasier, må så mycket säkrare främjas och winnas, åligger det Biskopparne, hwar i sit Stift, och andre wederbörande, at wid visitationer och andra tillfällen medelst tjenliga föreställningar råda och upmuntra Allmänheten, särdeles dem, som ej äga nog insigt eller tid, at sselfwe wårda och les

da sina Barns undervisning, at de heldre försända dem till Allmänna Läroställen, än förtro dem till enskilda Huslärares handledning; men wil någon, som dertill förmögenhet äger, icke des mindre heldre nyttja detta senare undervisningsfätt för sina Barn, må det wäl icke wägras; dock bör den Studerande, eller annan, som dertill antages, med vederbörandes intyg styrka, dels sin insigt i Undervisningsläran, dels sina framsteg i de Elementariska Wetenskaper, som hos en Barn-Lärare eller Informator nödige äro, enligt Kungörelsen af den 15 Martii 1803; Och äga Biskopparne och Consistorierne så sjelfwe, som genom Prostarne och Ryrkoherdarne, deröfwer hafwa noga tillsyn, och söka på tjenligt sätt råtta, om wid den privata undervisningen något skulle finnas förelöpa, som kan leda til Ungdomens skada och det Allmännas otjenst.

S. 2.

Ingen må förmenas, at blifwa i Scholan intagen, som hafwer ifrån Ryrkoherden på den ort, der hans Föräldear, Anhörige eller Förmyndare bo, eller ifrån den Lärare eller Skolmästare, hwars undervisning han njutit, et godt witnessbörd, samt intyg, at han är frisk och sund, och ej med någon snittsam sjukdom behäftad. Anmäler sig någon wid mognare år til inskrifning i Scholan, må Inspector och Rector pröfwa ändamålet för hans begäran, och, efter beskaffenheten deraf samt omständigheterna, honom antingen afråda, afwisa eller antaga; och derwid noga tilse, at icke Schol-Inrättningen må emot sin hufvudaffigt af någon misbrukas.

S. 3.

Rector må icke i Scholan intaga någon Lärjunge, förr än han med honom förhör anställt och hans gjorda framsteg uttrönt; ej heller sedan det skedd, honom i annan Class eller annat rum i Classen insätta, än der han kan sig til nytta fatta de stycken, som föreläsas.

S. 4.

S. 4.

För inskrifning i Trivial- Scholan gifwes Rector af de förmögare 32 Skill., af de mindre förmögne 16 Skill., och til den Collega, i hwilkens Clafs den inskrifne emottages, i anseende til Collegernes swagare lönings-wilkor, af de förre En Riksd. af de senare 32 Skill. Wid flyttning utur Scholan til Gymnasium, må ingen afgift erläggas. Wid intråde så i Scholan, som i Gymnasium, gifwes en frivillig gästwa til Lärerställets Fattig-Cassa; Men de, som weterligen äro utfattige, blifwa ifrån alla dessa utgifter befriade.

S. 5.

Skulle någon Yngling, som upnått 12 til 14 års ålder, efter några års skol-gång, tydeligen utmärka en så slö och trög fattnings-gästwa, eller ock et så wanartigt och oböligt sinnelag, at Lärarnes möda på honom säfångt användes, skola hans Föräldrar eller Förmyndare af Rector derom underrättas, och tilstyrkas at i tid honom på annat sätt förefe, och han sedan ifrån Scholan skiljas. Samma Lag ware äfwen wid Gymnasierna, om der någon, oakadt föregångna alfwarlige föreställningar och warningar, sig så både til seder och kunskaper försämrar, at han ej widare lidas må; Och hälle wederbörande Ephorer, wid answar, alfwarsam hand deröfwer, at sådane icke må, sig sselfwe til skada, sina Kamrater til hinder och förförelse, och Lärarne til beswär, wid Underwifningsverket fruktelöst förspilla sin tid.

S. 6.

De Ynglingar, som från Trivial- eller andra mindre Scholor, med wederbörliga witnessbörd affände blifwit, at i Gymnasium antagas, skola, wid ankomsten, af Rector, helst i Ephori eller Inspectors öfwerwaro, noga förhöras i de stycken, som i Trivial- Scholan förehafwas. Finnes då någon ej vara deruti så för sig kommen, som til intråde uti Gymnasium nödigt är, bör densamma åter-

wisas til Scholan, til des han hunnit blifwa så underbygd, at han med nytta kan begagna sig af den Gymnastiska undervisningen. Ej må någon Yngling ifrån en til annan Schola flyttas och der antagas, utan det sker med Föräldrarnes eller Förmyndarnes goda minne, och skal han då hafwa wederbörande Rectors och Skolmästares betyg om sina framsteg och förhållande under den tid han wid Scholan tilbragt, och at han ej för okynne eller ofskicklighet blifwit derifrån förwisad.

S. 7.

Biskoppen och Lärarne wid Gymnasium böra, medelst flitiga och alfwarsamma föreställningar, söka, at hos Ynglingarne qwäfwä och förtaga den skadeliga lust och trängtan de gemenligen hafwa, at i förtid och innan de hunnit winna nödig mognad och stadga, begifwa sig til Univeritetet; Och skola dertfore i synnerhet de, som ärna framdeles i Embetsmanna wägen söka befordran, icke försändas til Academien, eller wid ansvar der, under hwilken förewändning som helst, antagas, förrän de äro wäl och försvarligen grundade i de Språk och Wetenskaper, som i Gymnasium förhafwas, besynnerligen i dem de hwar efter sin böjelse och systemål böra förnämligast idka, samt jemwäl äro i sin lefnad och upförande så stadgade, at de kunna med någon säkerhet lemnas på egen hand. Detta skal helst i Biskoppens eller Inspectors öfwerwaro, genom anstald Examen, af Lärarne utrönas, och hwarjes yttrande deröfwer, i Protocollet intagas.

S. 8.

Som i de Trivial-Scholor, ifrån hwilka Lärjungarne härtills wanligen blifwit försände til Academien, icke den fullständigare undervisning kan erhållas, som wid Gymnasierna gifwes, och det felande deruti således måste, wid ankomsten til Hög-Scholan, med dryg kostnad och tidspilan, genom enskild handledning derstädes ersättas; så skola

hädan

Hädanefter de Ynglingar, som genomgått Trivial-Scholan, affärdas med behörigt Testimonium antingen til något Gymnasium eller Cathedral-Schola, der de lättast och säkrast winna den mognad och stadga, som fordras, för at med nytta afhöra de Academiska föreläsningarne; så framt de icke, genom en i Ephori, eller dens närvaro han i sit ställe förordnar, anståld Examen, kunna fulltuga sådane insigter, at de med nytta kunna betjena sig af den Academiska undervisningen.

§. 9.

Har någon stadgad Yngling, som icke ärnar framdeles uti Embetsmannas vägen söka befordran, redan walt et sådant yrke eller lefnadsfätt, som i en eller annan wetenskap eller öfning fordrar Academisk undervisning, må Rector Scholæ eller Gymnasii lemna honom sådant witnessbörd, som wisar huru lång tid han wid något af dessa Lärowerk tilbragt, hwad framsteg han der gjort, huru hans upförande varit, och i hwad upsåt och föresatts han nu åstundar blifwa wid Academien inskriwten, med flere til ändamålet hörande omständigheter. Reser någon i förtid ifrån Scholan eller Gymnasium til Academien, under förewändning, at nyttja privat handledning, och icke kan med Rectors witnessbörd och intyg wisa, at han med Föräldrars eller Förmyndares samtycke, af giltiga skäl och omständigheter föranlåten, men ej af sjelfswäld, lätt sinnighet eller andra sämre orsaker, förweplat den offentliga uti enskilt undervisning, skal han ifrån Academien, til någon Schola eller Gymnasium återwisas.

§. 10.

De Witnessbörd eller Testimonier, som af Rectorerne, hwilka endast äga sådane utfärda, lemnas åt Ynglingar, som ifrån Scholor och Gymnasier utgå til Hög-Scholan, andra Undervisningswerk eller Wäringarne, skola skriwvas på Swenska och wid ansvar icke

icke annorlunda, än efter Lärjungarnes verkliga större eller mindre framsteg, flicklighet och förhållande inrättas. Deruti bör noga utfattas, hwad snillegåfwor Innehafwaren äger, och med hwad flit han dem odlat; Om han något wist yrke och lefnadsfatt ännu utwalt, hwilka wetenskaper han i affeende derpå i synnerhet idlat och hwilka framsteg han deruti gjort; Hurudant hans upförande och lefnad varit under lärotiden m. m.; Och skal detta intyg, wid Academien eller på det ställe, han antagen warder, för framtiden förwaras. Alla sådane Witnesbörd skola, innan de lemnas Ungdomen i händer, af Ephorus eller Inspector genomses, pröfwes huruvida de med Examens Protocollet instämma, och af honom påteknas, at Ynglingen med hans bifall blifwit ifrån Scholan eller Gymnasium dimitterad. Ware ock hwarje Yngling, som ifrån något offentligt Underwijningswerk utgår til Naringarne, förbunden, at taga wederbörandes intyg om sina ägande kunskaper och sit upförande under den tid, han nyttjat underwijnningen, och böra dylika Testimonier för dem, som ära fullfölja sina studier, skrifwas på charta och lösas med 32 Skill, men för dem, som gå til naringarne eller andra yrken, ocharterade och gratis utgifwas.

§. II.

Rectorer wid Scholor och Gymnasier skola ärligen wid Sommerferiernes början, genom Inspector Scholå och med des påskrift til Biskoppen och Consistorium insända omständeliga Berättelser om hwarje Lärroställes tilstånd och beskaffenhet; och deruti upgifwa Förteckning på de Lärjungar, som under förflutna året nyttjat underwijnningen, med hwarderas ålder och födelseort, föräldrar, inskriptionsår, seder och willkor, efter det Formulaire, som af Ephorus föreskriwes, samt huru många blifwit til Academien eller andra Underwijningswerk försände, eller ock wändt sig til Naringarne, samt om någon blifwit, såsom oskicklig eller wanartig ifrån Lärverket afwifad, med
mera,

mëra, som upfostringens drift och behöriga skötsel röra kan. Af dessa berättelser insänder Biskoppen och Consistorium korta sammandrag till Canslers. Gillet, som i kraft af åliggande wård och uppsigt öfwer Uppfostringsverket i Riket, deraf inhemtar hwarje Lärostaalles beskaffenhet, och befordrar hwad til des förbättring tarfwas.

III. C A P.

Om Lärares och Lärjungars pligter, och Underwisningen i allmänhet.

S. 1.

Lärarne i Scholor och Gymnasier fullgöre samwetsgrant sina Embets och Christendoms pligter, och ware i Ungdomens handledning trogne och flitige, samt så foglige, at ingen hård och otidlig medfart brukas, då icke en nödig aga för fortfarande lättja eller odygd äger rum. De skola ock alltid föra en ärbar och ostrafflig lefnad, så at Ungdomen i dem har en uppbygglig eftersyn til dygd och goda seder. Skickar sig någon annorlunda, warde han först af Rector och sedan af Ephorus alswarligen warnad, och andra gången, efter öfwerläggning med Consistorium, på någon tid satt ifrån skolan. Wättrar han sig ända icke, må Consistorium honom, såsom aldeles osticklig, ifrån Embetet skilja.

S. 2.

Wid Läs-terminens början skola Lärarne alltid wara wid Lärostaallet tillstädes: och må icke någon Lärare wid Schola eller Gymnasium, genom onödiga resor, eller andra sselfstagna syflor, sin anfördes trodda tjenst försumma, ej eller Rector sådant tillåta. Eker annorlunda, blifwe den försummelige, ware sig Rector eller annan Lärare, för Ephorus til råttta stånd och alswarligen tistalad, samt, om han
E sig

sig härutinnan andra gången förbryter, med någon plikt til Werkets Casa belagd. Uteblifwer Lärare öfwer åtta dagar, utan tillstånd eller laga förfall, förfares efter hwad i föregående 1. S. stadgadt är.

S. 3.

Lärarne ware derom högst sorgfällige, at en sann Gudsfruktan tidigt warder i Ungdomens hjerta inplantad; til den ändan bör deras arbete i Lärorummet dageligen begynnas och slutas med bön och åkallan til Gud om nåd och wälsignelse, samt Salighetsläran altid med sådan tillämpning föredragas, at, då förståndet uplyses, wiljan äfwen hos Lärjungarne må förbättras. Likaledes bör af Lärarne intet tillfälle försummas, at uti dessa, för alla intryck öppna sinnen, rotfästa wördnad för Konungen, lydriad för Lagarna och kärlek för Fäderneslandet; på det de ifrån deras spädaste år måtte danas til trogna undersåter, som icke blott af pligt, utan af otwungen böjelse äro tilgifne den Regering, Försynen dem och deras Fosterland tillförordnat. De böra och tilhållas, at i seder och lefnad besitta sig om et dygdigt och anständig upförande, så emot alla i gemen, som mot sina Förmån, Lärare och hwarandra i synnerhet; och skola derföre alla verationer, all tractering wid flyttningar til högre Classer eller Gymnasium, alt spel med kort, tärning eller dyligt, och alla, til ordning ledande tidsfördrif, wara Ungdomen strängt förbudna.

S. 4.

Uti undervisningen skola Lärarne med lika öm sorgfällighet för alla lämpa sig efter Lärjungarnes begrepp, så at desse, efter hwart och et läroämnes beskaffenhet, ledas ifrån det lättare til det swårare, samt at af inhemtade riktiga grunder draga riktiga slutsatser. Minnet bör ifrån början öfwas genom lämpelig utanläsning, men ingen utanläxa gifwas, som icke förut til sit ordaförstånd blifwit förklarad, och af Lärjungarne fattad; och böra de methoder för hwarje läroämne följias,
som

som icke allenast i minnet intrycka det som skal läras, utan tillika öfwa och odla förståndet och fattningsgäfwan, samt wäcka och stärka omdömet och tankekräften. Underwisningen bör ej skynda från et ämne, innan det är wäl fattadt, och både i minnet och förståndet inpräglat, samt ej gå fortare, än Lärjungarne, utan för mycken och otidig spänning af sin fattningsförmåga hinna den följa. En jemn underhållen repetition af det redan fattade och för detsamma af Lärjungarne fordrad redogörelse bör icke försummas. Hwarken wid Gymnasium eller Scholan böra förklaringsarne öfwer de för underwisningen föreskrifna ämnen wara widlyftigare, än at Läroböckren på wiß utsatt tid hinna från början til slut genomgås, och Ungdomen ej uppehållas med för deras ålder och behof mindre passande undersökningar, hwilka böra besparas til den fullständigare wetenskapsodlingen wid Academien, hwar till Scholans och Gymnasii underwisningen är at anse, såsom en nödwändig förberedelse.

S. 5.

Under bönstimmman, så i Scholan som i Gymnasium, skal en af Lärarne oundgängeligen wara tilstädes och tilse, at Unglingarne stilla och skickligen förrätta sin andagt. Efter morgonbönen läses af någon bland Lärjungarne et eller två capitel i Bibeln, i synnerhet af Nya Testamentet, på det sätt, at Läraren, så widt tiden tillåter, strax efter upläsningen, korteligen wisar des innehåll och sammanhang, utreder det, som tarfiwar förklaring och, utur hwarje mindre afdelning, utdrager de deraf flytande lärdomar och lefnadsreglor, dem han i Ungdomens minne och hjerta inskräper, samt, för at derunder fåsta allas upmärksamhet, låter strax derpå, nu en, nu en annan, på lika sätt uprepa capitlets innehåll och hwad i anledning deraf blifwit af honom förestådt. Senare hälften af dagarne i weckan böra de mer för sig komne af Ungdomen tilhållas, at under hans handledning sammaledes utreda det upläste capitlet eller stycket; och böra til den åndan

Lärjungarne alltid, efter råd och lägenhet, wara med Swenska Biblar eller tjenliga Utdrag deraf försedde.

§. 6.

Wid den allmänna Gudstjensten, der Ungdomen, så ofta icke sjukdom, eller andra giltiga hinder det förbjuda, bör sig flitigt infinna, skola Lärarne skiftewis wara tilstådes på et sådant rum i Kyrkan, at de derifrån kunna hafwa samtliga Lärjungarne under sina ögon; och efter Gudstjenstens slut skola dese samlas i Scholan och Gymnasium, då på förra stället den Schol-Lärare, och på det senare den Lector eller Adjuncten, som senast haft böneweckan, anställer med dem predik-förhör, och låter dem göra reda för det de under Gudstjenstens biswistande hört och lårt. Med mycket unga eller annars til helsan ömtåliga och af fattigdom illa klädde Schol-barn, bör likwäl tillses, at de icke genom kyrkogång wid sträng köld eller owäder taga skada til sin helsa.

§. 7.

Då Flyttningsförhören blifwa, som de böra, ordentligen och owälsdigt anställda, och flyttningarne derefter ske, kan wäl ej annat hånda, än at de Unglingar, som äro i det närmaste lika för sig komne, blifwa i läsningen satte tillsammans; men som i de Classer, der tu är tilbringas, mycken skillnad blifwer mellan Superiores och Inferiores, med hwilka dock samma läroämnen måste förhafwas; så böra Lärarne wara högst sorgfällige, at Lärjungarne ej blifwa hwarandra hinderlige, och at undervisningen så anställles, at alla deraf winna förkofring. Sinnes någon Lärjunge af sådan fattningsgäfsa, flit och arbetsamhet, at han går fortare fram än de andra hanna honom följa, må han icke hindras eller hållas tillbaka, utan tagas under en synnerlig wård, dock så at ej de öfrige derigenom försummas och blifwa lidande. För at upmuntra Barnen sins emellan til täflan i flit, dygd och sedighet, må Läraren i Claffen, efter samråd med Rector, åga magt at flytta en

en flitig öfwer den försumligare; dock med löfte, at denne skal återfå sit rum, då han sig märkeligen förbättrat: I öfrigt må Lärjungarnes ordning och det rum, hwartil en hwar af dem wid flyttnings- examen gjort sig förtjent, ej utan skällig orsak förändras.

S. 8.

Ungdomen bör dageligen bitwista undervisningen i Lärhuset ifrån läsetidens början til des slut. Kan någon för gällande orsak och hinder icke i rätt tid sig wid Lärstället infinna, eller nödgas han i otid derifrån afresa, skal det i förra händelsen med tillförlitliga bewis och intyg gifwas Rector förut tillkänna, och i senare händelsen Rectors tillstånd sökas. Sker det icke, ware en sådan antingen sina prämier för den terminen förlustig, eller ock med någon annan tjenlig correction ansedd. Blifwer han sedan längre tid borta, och finnes wid återkomsten til någon märkelig del hafwa förglömt hwad han förut lärt, skola innan han åter intages, nya inskrifningspenningar til Schol. Casan för honom betalas, och må han då icke få annat rum än det, han efter sina kunskaper erhålla kan. Den Yngling, som utan giltigt förfall, och blott af sjelfswåd och lättja under läse-terminerna uteblifwer, skal första gången warnas, och andra gången hos Inspector eller Ephorus få föreställning; sker det sedan, underrättas Föräldrarne och Förmyndare derom, och om derpå ej bättring följer, förwises den försumlige ur Scholan.

S. 9.

I Scholan och Gymnasium skal Ungdomen på flockslaget in finna sig, alltid ren, snygg och byssad, men utan all yppighet och granlåt i kläder och putsning; samt wid dirkomsten hwar och en strax intaga sit rum, och der i stillhet förblifwa. Effwenledes äligger det Läraren, at ofelbart genast wid lästimmens början wara tillstädes.

§. 10.

All skada och äwverkan, som af Ungdomen göres på fönster, böcker, Chartor, glober, eller andra til underwisningen tjenande och inom eller utom Lärohuset warande saker, bör af den förwällande strax ersättas och godtgöras. All kitsligt ritande, skårande eller annan skadlig åtgård på wäggar, bord, bänkar, m. m. ware wid aga förbuden. Då ej någon wisk kan uppsiwas såsom uphofsman, bör denna ersättning tagas af Clafsens prämie, penningar.

§. 11.

Så länge Ynglingarne biwista den allmänna underwisningen wid Scholor och Gymnasier, rätteligen nyttja de dem i försattningarne förunnade friheter, och flitigt använda läsetiden til förkofring i sina yrken, kunskaper och seder, må, ehwar de ock under loftiderna wistas, ingen dem förolämpa, eller med olagligt twång dem hindra, at på löffligt sätt något til sit understöd förtjena. Bliswer någon af torstiga wilkor under läsetiden sjuk, må han af Werkets Casa njuta något understöd til skötsel och uppehåll; och, om han dör, bör Rector besörja, at han får fri begrafning. Wårde ock Rector noga, at Ungdomen altid oförkränkt åtnjuter sina tilståndiga friheter, förmoner och rättigheter.

IV. C A P.

Om Lärarnes wid Scholor och Gymnasier Lön och besordran, samt Ungdomens understöd, m. m.

§. 1.

Lärare wid Scholor och Gymnasier skola icke allenast bibehållas wid de löner och förmoner, som 1652 års Stat, Presteståndets Privilegier, och andra Kongl. Förordningar dem tillägga, utan ock deri erhålla den förbättring, som tid, tillfälle och lägenhet widare medgifwa,
 til

til upmuntran för dem under deras trägna och mödosamma arbete; och på det de måtte så mycket snarare kunna befordras till förmonliga wilkor, skola så hädanefter som hittills, deras tjenste-år räknas dubbla; och skal det ältliga Biskopparne och Consistorierne, samt andra wederbörande, at hafwa sig deras befordran om hjertat; så at de efter skicklighet och förtjenst åtminstone efter 10 eller 12 års tjenstetid wid Underwisningswerket, måtte blifwa till andra tjenliga Beställningar förhulplne; såsom ock Wi, när de wederböriligen blifwa till Regala Pastorat i underdånighet Os föreslagne, eller ock, i stöd af Wårt Nådiga Förordnande under den 14 September 1802, sig hos Os omedelbarligen, äfwen utom Förslag, i underdånighet anmäla, wilje derå hafwa det Nådiga affeende, hwartil omständigheterna wid hwarje särskilt tilfälle föränleda; men på det dese Lärare måtte, innan de blifwa aldeles uttröttade, så mycket lättare winna befordran till större eller mindre prestlågneheter, böra de af wederbörande Ephorus anmanas, at dertill göra sig skickelige medelst öfning i predikande, och andra presterliga förrättningar, i synnerhet under Serierna och eljest, så ofta det kan ske, utan at underwisningen derigenom efterfättes och lider. Hafwer någon af egen böjelse under hela sin tid förblifwit wid et Underwisningswerk, och sin syftla berömligen till Ungdomens märkliga båttnad förestått, må han efter omständigheterna, dem Biskoppen och Consistorium äga at pröfwa, njuta någon förbättring i sina wilkor, när tilgång dertill gifwas kan; och då ålderdom eller sjuklighet ej tillåta honom widare tjena, skal han erhålla tjenstfrihet, med bibehållande af tre sjerdedelar af sin lön, så länge han lefwer.

S. 2.

För ScholsLärare, som wäl och länge skött sina syflor, må Hjelpeprester och Capellaner i befordrings-wägen ingalunda föredragas, då alt annat är lika, så framt icke dese förut wid något Underwisningswerk tjent; och til Kyrkoherdar i de Församlingar, hwarest är Tri-
vial

vial, Schola eller Gymnasium, skal Biskoppen och Consistorium helst förestå sådane män, som sselfwe wid Lärowerken med heder och beröm användt sin tid och möda, på det, genom deras erfarenhet i hward til underwisingens drift och skötsel hörer, den wigtiga delen af deras Embete, at under Ephori frånwaro, hafwa öfwer Lärowerket infående, måtte så mycket bättre fullgöras.

S. 3.

De Embetshus och Gårdar, Schol. hemman, Ågor och andra Lågenheter, som blifwit Lectorer och Schol. Lärare antingen af Kronan eller Städerna anslagna, eller ock af enskilda donerade, skola de i kraft af Författningarne oqwalt behålla; och uti de Städer, der efter Prest. Privilegierna Embetsgård för Trivial. Scholans Rector ännu icke finnes, böra Magistraten och Borgerskapet ofelbart en sådan anskaffa, och skal, intil des det skedd, Rector årligen af Stadens Cassa njuta den hushyra, som genom öfwerenskommelse är efter hans stånd och wärde, samt ortens beskaffenhet afskafad, hwarom, i händelse af upkommande twist, Landshöfdingen och Consistorium äga, at gemensamt beslut fatta.

S. 4.

De Stipendier, som af Kronan eller enskilda personer redan äro, eller widare warda Ungdomen wid Scholor och Gymnasier förunnade, skola, enligt deras första inrättning, förblifwa orubbade; och bör Biskoppen med Consistorium noga tilse och deröfwer hand hålla, at Biskoparnes wilja och förordnande icke i någon del öfwerträdes; Wårde ock genom wederbörande, at medlen riktigt och i rätt tid influta, samt insände deröfwer verificerade Räkningar til Wår och Rikets Kammar. Rätt, enligt Wåre Nådiga Förordnanden af den 24 April 1788 och den 10 October 1806.

§. 5.

De så kallade Djetne-penningarna, som enligt 1624 års Riksdags Beslut äro anslagne dels till lön för Collegerna i Scholan, dels till prämier och understöd för Ungdomen, upbåras på Landet af Kronans Upbördsman, efter Bårt Nådiga Bref till Consistorierna af den 6 November 1780, och skola af Båre Befallningshafvande i rätt tid till wederbörande insändas; men med upbörden af de så kallade Terminations-penningar i Städerna, må förhållas efter förra wanligheten; dock så, at Schol-Lärarne icke selswe, utan genom utskickade, dem insamla.

§. 6.

Det som till prämier för Ungdomen i Scholan och Gymnasium redan är eller framdeles kan blifwa anslaget, warde på wanlig tid och sätt utdeladt; och skola de fattigaste Lärjungarne, om de tillika äro qwicka, flitige och wälartade, samt gifwa godt hopp om wackra framsteg i sina yrken, dermed i synnerhet ihogkommas. Denna utdelning föreslås af Rector, efter öfwerläggning med de öfrige Lärarne, och förslaget granskas sedan af Ephorus, eller i hans fråns waro af Inspector.

§. 7.

Der ej något wist anslaget är, till widmagthållande af de Trivial Scholå, och Gymnasium, som icke Städerna äro förbundne at selswe bygga och underhålla, skola årligen de wanliga twänne Collecterna öfwer hela Stiftet samlas, och ifrån Prosterierne i rätt tid till Consistorium insändas. Deraf må Rector, hwilken närmaste wården om Lärohuset åligger, på begäran erhålla den summa, som efter upgjordt och af Biskoppen och Consistorium pröfwadt och gilladt förslag, till ändamålet dundgängeligen fordras, så widt Casans till

D

stånd

stånd och andra omständigheter det medgifwa. Göre och Rector, sedan arbetet är färdigt, Biskoppen och Consistorium reda och räkning, med bilagde verificationer för de mottagna medlen. Tärskar Lärohuset hel ombyggnad, förhålles dermed enligt de allmänna Författningarne, och ällgger wederbörande, at dertil utse en fri, rymlig, sund och wälbelägen plats, i fall den förra skulle sakna dessa egenkaper. Ej må andra nybyggnader, och aldränst af träd så nära Schola eller Gymnasium få upföras, at ljus och fri tilgång til Lärohuset deraf hindras, eller det wid timande eldswäda sattes i fara. Wäre och Magistraten och Borgerskapet, som af Lärohusens belägenhet inom deras område ingen ringa bättnad ha'wa, altid willige, at befordra dessas förmon, i synnerhet om tomten behöfwer utwidgas, eller någon plantering eller annat anläggas, som til Ungdomens nytta och nöje tjena kan. Swad Pedagogier och Barn-Scholar widkommer, hålle Biskoppen och Consistorium hand deröfwer, at Städerna enligt deras skyldighet dem med hus och andra förnödenheter på egen bekostnad tilböriligen förse och underhålla.

§ 8.

Lärorummen så i Scholar som Gymnastier skola wära försedda med eldstäder, på det hwarken Lärare eller Lärjungar måga af kölden taga skada til deras helsa eller hindras i deras göromål; och må det wära tillåtit, at antaga en Schola-Besjent, som beförjer eldningen och städningen, dereft tilgång til hans afstönning det medgifwer.

§ 9.

Wid hwarje Trivial-Schola och Gymnasium skal finnas et ordentligen inwättadt och af Ephorus eller Inspector och Rector underteknadt Inventarium på all samma Lärowerk tilhörig fast egendom, såsom Hemman, Gårdar, Temter, Bretar, m. m.; äfwen
som

som på alt hvad löst är, till allmänt och dagligt bruk, såsom Böcker, Mathematiciska och Musicaliska Instrumenter, m. m. samt på Privilegier, Husehåns-Protocoll, Donationer, Testamenten, Förordningar, rörande Staternas löner och inträder m. m.; hwilket Inventarium, så wäl wid alla ombyten af Rector, som wid de visitationer, hwilka förvättas af Biskoppen sjelf, eller af den han i sit ställe förordnar, bör öfwersees; Och drage Rector försorg, at altsammans, tillika med fullständiga Matriclar öfwer årligen infomne och afgångne Lärjungar, samt de wid offentliga förhören hållna Protocoll, finnas i rätt stek och godt förwar.

V. C A P.

Om Böcker och annan Hjälpreda wid Allmänna Undervisningen i Trivial-Scholor och Gymnasier.

§. 1.

Sum, utom de Handböcker, efter hwilka läsningen sker i Scholor och Gymnasier, och som i alla ämnen böra vara både flera och likställiga, samt författade i större och mindre Sammandrag, eller Compendier af hwarje wetenskap, efter Ungdomens olika behof och framsteg, äfwen andra Böcker fordras til hjälpreda wid undervisningen, dels för Lärjungarne sjelfwa, dels för Lärarne, och sådana för de förra äro i synnerhet Lexica, eller större och smärre Ordböcker, i både de lärda och lefwande Språken, nåtta uplagor af Clasiska Auctorer i bägge, Swenska Biblar m. fl., samt för de senare större, så wäl äldre som nyare Werk, särdeles i de til Gymnasier och Scholå-undervisningen hörande wetenskaper; så böra Biskoppen och Consistorium derom draga försorg, at icke allenast å ena sidan wid Lärwerkets altid finnes tilgång på de för Ungdomen behöfliga

liga Böcker af alla slag, och til det möjligsten lägsta pris, samt at Lärjungarne tilhållas, at sig dermed efter råd och lägenhet förse; utan ock å den andra, at Lärverketets Boksamling efter hand, och så wida tillgångarne medgifwa, riktas med goda Hufwudböcker i de Språk och Wetenskaper, som egenteligen wid undervisningen förhafas was, samt goda Globes, Chartor, nödiga Mathematiska och Physiska Instrumenter, m. m.

§. 2.

I sistnämde affeende skal hwarje Gymnasium och Schola hafwa sin egen särskilda Biblioteques-Cassa, och des medel, med Biskoppens och Consistorii minne och bifall, endast til samma behof användas. Gymnasii-Bibliotequets wiså inkomst skal wara en liten afgift af hwar och en af Ecclesiastique-Statens, som inom Stiftet winner någon befördran eller annan förmon i tjenste-wägen. Således erlagges til Biblioteques-Cassan, då Embetet tilträdes, en Biskop En Riksd. Sp., en Domprost Sex Riksd., en Lector, Scholæ-Rector eller Kyrkoherde Tre Riksd., en Regements-Pastor eller Conrector En Riksd., en Collega uti Trivial-Scholan eller Capellan i större Pastorat Tre-tio-twa Skill., och de i mindre Tjugufyra Sk., samt en som wiges til Prest, Sexton Skill. Hwar och en Ungling, som intages i Trivial-Scholan, gifwer til Scholæ-Bibliotequet Fyra och den, som flyttas til Gymnasium Åtta Skill.; för hwilka medel sådane Böcker inköpas, som Scholæ-Ungdomen behöfwer, men ej alla kunna strax åga lägenhet at sig förskaffa: dock måge de weterligen fattige af dessa sistnämde för denna utgift förskonas. Efter en af tiden Biskop, Domprost, Lector, Rector, Prost eller Pastor, må Sterbhuset, efter wanligheten, til Gymnasii-Bibliotequet insända en eller flera goda Böcker i den dödas Bockförråd, eller i stället erlagga En Riksd. Bico; Och skal den, om Bibliotequet

quet wård hafwer, wid ansvar derom erindra Consistorium, hwilket äger at infordra och mottaga Böckerna eller Penningarne, och dem til Bibliotequet aflemna.

S. 3.

De Böcker, som på detta sätt tillkomma, äfwen som de, hwilka af andra Werkets och Wetenskapernes gymnare och wänner kunna til äfwentyrs blifwa til Bibliotequet skänkta, skola icke allenast införas i den Allmänna Biblioteques Catalogen, utan ock til Gifwarnes ständiga minne uti en särskild Bok antecknas. Skulle Boksamlingen således med doubletter belastas, böra de sämre Böckerna utbytas mot andra, som saknas, eller genom Auction för Casans räkning försäljas.

S. 4.

Gymnasii Boksamling, med de Lärwerkets tilhörigheter, som ej til dagligt bruk wid undervisningen nyttjas, skal i Bibliotequesrummet ordenteligen förwaras, och, der ingen Gymnasii Bibliothecarie finnes, stå under Gymnasii Adjunctens wård och ansvar. Hans pligt är, at, wid wite af ersättning, om något genom hans förwällande eller uraktlåtenhet förloras, infordra Bibliotequets intrader, efter Biskoppens och Consistorii anordning använda medlen til Boksamlingens ökande och andre förnödenhetens anskaffande efter Ephori och Consistorii pröfning, och ärligen dertfore redo och räkning afgifwa. Han skal ock hålla Böckerna i godt skick och behörig ordning, efter fullständiga Cataloger, och dem för all skadlig åkomma och skingring förwara; hwaröfwer Ephorus eller Inspector äger noga tillsyn hafwa.

VI. C A P.

Om Underwisningen i Trivial-Scholorne.

§. 1.

Wid Trivial-Scholorne och Gymnasierne i Riket bör tillfälle gifwas, icke allenast til den underwisning, som är nödig för Ynglingar, hwilka ämna sig til egenteligen lärda yrken, och til inhämtande af de konstapsgrunder, som äro nödiga för dem, hwilka i Embetsmannas wägen wilja söka sin fortkomst, utan äfwen för dem, som i näringarna wilja ingå. I anledning häraf hafwe Wi ansedt lämpligast wara, at uti Trivial-Scholorna, med blbehållande af de på Stat redan upförde Lärare-syflor, och jemwål af de derwid inrättade fem Clåser, den första må blifwa förberedande för alla Scholpiltarne i hward wåg de söka underwisning; från hwilken Clåss de, som ämna sig åt Littéraires yrken, i wanlig ordning upflyttas til de i Trivial-Scholorna besinteliga öfriga Clåser; men de åter, som wilja förwårftwa sig i Näringarna nyttiga konstaper, ingå i den för dessa egenteligen beståmda Apologist-Clåssen.

§. 2.

Alla i Städerna på Kronans Stat lönte och inrättade Scholor med en Rector och en eller twånne Colleger, skola hädanefter i synnerhet lämpas til deras gagn, som ämna sig til Näringsidkare, och i följe deraf samma lagar för underwisningen i dem gälla, som här nedanföre för Apologist-Clåssen i Trivial-Scholorne stadgas, så widt dessa lagar dit lämpas kunna, och intil des Wi, efter inhämtade underdåniga Förslag, afskådade för hwarje ställe, derom ytterligare i Råder förordne.

§. 3.

S. 3.

Ingen kan i Trivial: Scholorne til undervisning emottagas, som icke rent och obehindradt kan läsa i bok både Swenskt och Latinsk styl; läsa utantill Luthers Lilla Cateches, känna räkne zifferor och tal och Multiplications: Taslan, samt läsligt skrifwa och sams manbinda bokstäfwerna af Alphabetet.

S. 4.

I den Första och såsom här ofwan nämndt är förberedande Classen undervisas Lärjungarna 1:o I Christendoms: kunskapen efter Luthers Lilla Cateches, med någon allmänt antagen fort och tjenlig förklaring, hwarwid Läraren efter Barnens fattningsgäfska, söker bringa dem de nödwändigaste begreppen om Gud, Werlden, Menniskan och hennes kallelse både för tiden och ewigheten, samt ej underlåter något tillfälle, at göra dessa begrepp på wiljan werksamma till dygd och seder. 2:o Läres et antaget tjenligt utdrag af Bibliska Historien. 3:o Syfvelsättas Barnen dageligen, at skrifwa Swenskt och Latinsk styl efter förskrift. 4:o Öfwas de i ljudelig upläsning ur någon passande bok på modersmålet, efter Språkets art, stiljeteckn och meningen. 5:o Ut til tankegäfwans odling utan zifferor räkna ur hufwudet, och at göra på taslan början med ziffer:räkning. 6:o Undervisas de och öfwas i urffiljande af de i Grammatican så kallade Partes orationis, för at få sticcklighet, at begripa reglorna för rätt: skrifningen uti hward språk som helst, och i synnerhet modersmålet. 7:o De, som wilja fortsätta Studierna i Litteraira wägen, böra desutom här lära paradigmata declinationum och conjugationum i Latinska Språket.

S. 5.

De Lärjungar som skola göra Litteraturen til sit hufwudyrke, förflyttas efter behörigen anställd examen, til Scholans Andra Class, hwarest:

1:o Underwisning gifwes i Gallghetsläran, efter den antagna förklar-
 ringen öfwer Luthers Cateches. 2:o Likaledes i Latinska Språket,
 hwart underwisningen här med alt allwar börjas och drifwes med flit
 och noggranhet, efter någon tjenlig Chrestomatic, och de lättare styck-
 ken ur någon Latinsk Nuctor eller Elementar: Bok, med ständig
 tillämpning af Grammaticans och Syntaxens reglor, som nu efter
 hand inhemtats, och hwarwid förråd af Latinska ord och talesätt få-
 stas i minnet. 3:o Öfwas Lärjungarne dageligen, at mundteligen
 eller på tafsan öfwersätta korta meningar ifrån Swenska på Latin,
 och at några gångor i weckan författa små och efter framstegen af-
 passade Exercitia Scilicet Latini. 4:o Tillhållas Lärjungarne at öfwa
 sig i wälskrifning efter goda helst graverade Förskrifter, samt at bå-
 de mundteligen och skrifteligen uttrycka sina tankar på modersmålet,
 som kan i början ske på det sätt, at Läraren först berättar en kort
 historia, Sabel eller annat, och låter swara nu en, nu en annan,
 med egna ord uprepa densamma, och derefter alla i sin närvaro skrif-
 wa den på papper, hwarefter Läraren öfwerseer och rättar det felakti-
 giga, wisar rätta stafsningssättet, och bruket af de wanliga stiljetecken.
 5:o I Grekiska Språket börja de mer för sig komne af denna Class
 med innanläsning och inhemtande af paradigmata. 6:o Börjas un-
 derwisningen i Historien, i synnerhet Fäderneslandets under Gusta-
 vianska Stillet. Bibliska Historien repeteras. Geographien läres
 på Jordgloben och Charran öfwer Europa, samt den öfwer Sverige
 nogare. 7:o Öfwas de i de så kallade fyra Species i Arithmetiquen.

S. 6.

När Lärjungarne wid anstånd Examen kunna göra fullkomlig
 redo för hwad i denna Class dem blifwit i förenämde stycken föres-
 staldt, upflyttas de i den tredje Classen. Här fortsättes: 1:o Den
 Catechetiska underwisningen i Gallghetsläran ur den antagna Lär-
 boken,

bofen, hwarunder Lärjungarna tillhållas, at wäl i minnet fåsta de Skriftens Språk på hwilka Christna Lärans huswudartiklar stödjäs, och bör Lärarens bemödande sorgfälligt derpå wara riktadt, at göra Lärnan werksam på Lärjungarnes öfvertygelse till förbättring och dygd. 2:o Fortsättes Latinen med någon tjenlig Auctor, under jemn Grammaticalist analys, och tillämpas genom Exercitia Scili Latini, som twänne gånger i weckan utgifwas och rättas. 3:o Göres början med Latinska Prosodien, under läsning af Dionysii Catonis disticha eller andra walda stycken ur Latinska Poeterna. 4:o Expliceras Grefskan ur någon tjenlig Chrestomatie, likaledes med Grammaticalist analys. 5:o Fortsättes öfningarne i Historien och Geographien med mera fullständighet. 6:o Hafswo Lärarne äfwen i denna Class noga till syn, at Lärjungarne wänjas til en wacker och stadgad styl samt rätt skrifning.

S. 7.

När Lärjungarne hunnit winna nödig färdighet i öfwanstående stycken, må de förflyttas til den Fjerde eller så kallade Rectors Class, i hwilken Rector och Convector dela arbetet sig emellan. I denna Class fortfar undervisningen: 1:o I Latinen med explicerande af några af de mindre swåra Latinska Historici, såsom Cornelius, Justinus, Julius Cæsar, m. fl., och til ombyte Ciceros lättare Skrifter, nemligen någre af hans Bref, Somnium Scipionis, de Amicitia och de Senecute, samt af de Latinske Poeterne: Ovidii Metamorphoser. Af hwardera Läraren utgifwas och rättas twänne Exercitia Scili Latini i weckan, hwilka då och då kunna omwexla med Versio ner ifrån Latin på Swenska, och med korta af Lärjungarne sjelfwa på Swenska författade Bref, Berättelser, Beskrifningar m. m. Lärjungarne ledas derjemte genom tjenliga öfningar, at kunna tala Latin. Af Rhetorican gifwes dem et kortt begrepp om Tropi och Schemata, och under Auctorernes läsning de Historiska och Mythologiska kunskas

E

per,

per, som, till et rätt förstånd af meningen, äro nödwändiga. 2:o Fortfares med den antagne Förklaringen af Catechesen, som i denna Clafs bör wara nogare och til fattande af Christna Lärans Huswudstytken i sit sammanhang lämpad. I samband med denna lära, bör en Fort Lärobok om Menniskans pligter här förklaras, och af Ungdomen läsas. De Christna Lärans Huswudsanningar, innehållande och bewisande Huswudspråken ur Nya Testamentets skrifter, böra här på Grekiska läsas, och i stället för annan läsning af Nya Testamentet på Grundspråket i Trivial-Scholorna tiena at wänja Ungdomen äfwen wid den Grekiska, som den Heliga Skrifts Författare brukat. 3:o Underwisningen i Grekiska Språket, som i denna Clafs med alswar börjas, sker efter en dertill utsedd tjenlig Chrestomatie, och någon af senare tidens i Grekiska Språk-Kunskapen förfarnaste Män förjattad fullständig Grammatica. 4:o Fäderneslandets Historia läses något widsträcktare. De förnämsta Epoquerna af Allmänna Historien fästas i minnet, Geographien, i synnerhet öfwer Europa läses nogare. 5:o Fortsättes underwisningen i Nålenkonsten, så at Regula de Tri och fyra Species i brutna tal inhemtas samt med färdighet kunna utöfwas; och börjas äfwen med Elementerna af Geometrien.

§. 8.

Alla dessa Lärostycken äfwen som Läsedagarna och timmarna dela Rector och Convector sig emellan efter öfwerenskommelse och wanlighet med Ephori minne och bifall.

§. 9.

Äro nu Lärjungarne efter tu års eller längre tids underwisning i denna Clafs så för sig komna, at de för alla der förehafde Lärostycken kunna med färdighet göra redo, måga de, efter behörigt i Biskoppens eller Inspectors närvaro anställt förhör, så framt de icke genom ofsedligt upförande gjort sig dertill oförtjente, upflyttas til Gymnasium.

§. 10.

§. 10.

Med de Lärjungar, som ifrån den Första eller förberedande Classen i Trivial-Scholan blifwa flyttade til Apologist-Classen, fortsättes undervisningen 1:o med Luthers Careches och förklaringen deröfwer, gemensamt med Lärjungarne i andra Classen, och för de mera för sig komne, gemensamt med Lärjungarne i Rectors Class; hwarföre timmarne så indelas, at Apologisten, när den ena delen af hans Lärjungar är hänwist til en af ofwannämnde båda Scholæ-Classer, med den öfriga delen kan förbehåfwa de Lärostycken, som den i mon af sina framstes behöfwer; hwilket i alla dessa fall ankommer på Ephori och Consistorii reglering efter det Förslag som Rector upgiffwer på sätt 12. §. i detta Cap. bjuder. 2:o Med Bibliska Historien. 3:o Med öfning i Skrifstilen, efter förskrift. 4:o Med ljudeliga upläsningar. 5:o Med räkning af Quatuor Species och Regula de tri, och, es när framstegen det tillåta, fullföljes Arithmetiska undervisningen i sin för Näringsidkare nödwändigaste tillämpning. 6:o Öfwas de mer för sig komne i Skrifstilen med affskrifwande af stycken, som innehålla för dem nyttiga Kunstfaper, samt at, i mon af framstegen, jemwål på egen hand författa Bref, Berättelser, Förskrifningar, Attester m. m. i ämnen, som i allmänna lefnaden wanligast förefalla. 7:o At småningom kunna både mundteligen och skrifteligen uttrycka sina tankar på det sätt som i 5. §. 4. mom. upgiffwes. 8:o Börjas med Fäderneslandets Historia under Gustavianiska Tidehwarfwet, och Geographien med Jords Globen och Chartan öfwer Sverige. De mera för sig komne tillåtas at i dessa delar njuta gemensam undervisning med den öfriga Scholæ ungdomen i de Classer, der dessa ämnen utförligare bibringas. 9:o Det enklaste af Geometrien och Mechaniquen til practiskt bruk, så som läran om Rörelse-lagarne och Håstygens användande; Historiskt Kunstfap om de allmännast förekommande Phenomener i Naturen och deras förklaring äga de gemensamt med Gymnasii Ungdomen, af we-

derbörande Lärare at inhemta. 10:o Lemnas de mer för sig Komna undervisning i de moderna Språken, förnämligast Tyskan, hwilken de likaledes gemensamt med den öfriga ungdomen på sit ställe inhemta.

§. II.

Så i Trivial-Scholan som Gymnasium, börjas öfningarna kl. 7 om morgonen och slutas kl. 5 eftermiddagen. I den första timman förrättas Bön och Bibel-läsning som i 3. Cap. 3. 4. S. S. stadgas. Den öfriga tiden från Bibel-läsningens slut til kl. 9, samt ifrån 10 til 12 och eftermiddagen ifrån kl. 2 til 5, eller den mörkare tiden emellan 1 och 4, användes til undervisning i de stycken, som för hwarje Class eller Lärorställe är förefrisiven. Tiden emellan 9 och 10 samt 12 til 2 räknas til frukost och middagstimmar. Onsdags och Lördags eftermiddagar läses i Scholan och Gymnasium endast en timme, emellan kl. 2 och 3, hwarefter Ungdomen på hwardera stället särskilt öfwas en timme uti Kyrksången, och äfwen de i Instrumental-musiquen, som dertil hafwa öra och fallenhet.

§. 12.

Emedan med Lärorstyckenas indelning på dagar och timmar, en ny jemkning måste i den förr wanliga läseordningen ske, och densamma på hwarje ställe, bör efter förevarande omständigheter aspassas; så skal Scholans Rector, til åtföljd af hwad i detta Cap. är förefriswit, i samråd med de öfrige Schol.-Lärarne upgöra et Schema Lectionum för hwarje Class, eller en utstafning och förefrist, hwad hwarje dag och hwarje lästimma i weckan bör med Lärjungarne förehafwas. Detta Schema skal, sedan det blifwit af Ephorus och Consistorium granskadt och gilladt, på en tafsa i Classen til esterrättelse upfattas, och derefter ingen ändring deruti göras, utan med Ephori minne och bifall.

§. 13.

Sista weckan i hwarje månad anställa Lärarne hwar uti sin Clafs repetition af alt det de under de tre föregående med ungdomen förehafst, på det Lärjungarne måtte så mycket säkrare i minnet behålla hwad de en gång lärt och kunna derför göra behörig redo. Likaledes i första weckan af hwarje Läs-termin, användas förmiddagarna af Lärarne, hwar i sin Clafs, til en kortt återhemtning af det, som under sist förflutna halfwa år förewarit, och eftermiddagarne til föreläsning för samtliga Scholä-ungdomen af det wäsentligaste i någon god handbok om Hellsans bewarande, uti hwilken föreläsning och förklaring Lärarne dela sig dagarne emellan.

§. 14.

Til Schol-ungdomens undervisning i Kyrk-sången, antager Bisfoppen och Consistorium helst någon litterat person, som, utom detta göromål, äfwen kan biträda Läraren i första gemensamma Clafen, i den händelse Barnens antal blifwer der så stort, at det icke kan af en ensam Lärare tillbörligen stötas, så framt lämpeligt rum dertil kan utses. Denna Sångares syfta blifwer då, at, utem det han twänne timmar i weckan öfwar samtliga Schol-ungdomen uti Sångkonsten, äfwen, enligt 4. §. föreskrift, och efter omständigheterna, dem Ephorus eller Inspector pröfwar, läsa med de Barn, som första året sitta i Clafen, under de timmar ordentlige Läraren är förnämligast syfvelsatt med dem som egenteligen hålla sig wid Studierna. Och skal han då, utom sin lön som Sångare, njuta någon del af de så kallade Dieken-penningarne. Han må också räkna enkla tjensteår, om han framdeles i Prestwågen eller wid någon mindre Schola söker befordran.

§. 15.

Hwar och en Trivial-Schola skal hafwa sin egen Casa, sem står under Rectors wård och ansvar, och för hwilkens förvaltning han

wid hwarje års slut skal til Biskoppen och Consistorium afgifwa reda och räkning med behörige verificationer. Denna Casas medel skola användas til præmier för Scholungdomen i allmänhet, til understöd för utmärkt qwicka, sediga och fattiga Lärjungar, och til sådana behof, som i 3. Cap. 11. §. omnämnas; och bör derföre för sådana oförutsedde händelser altid finnas en liten besparing i Casan wid hwarje års slut. Des inkomst skal deremot wara: 1:o Den andel af Djekenpenningarne i Stiftet, som til Scholungdomens understöd warligen varit bestäm'd, och genom Wåre Befallningshafwande til Consistorium insändes. 2:o De Stipendii-medel, som icke äro til wiså personer, utan til Scholungdomens understöd i allmänhet bestämda. 3:o Hälften af Prostunnorne under nådåren i de Contract i Stiftet, af hwilka Djekenpenningarne för Scholan upbåras. 4:o Frivillige gåfwor af Scholwerkets och Ungdomens gynnare och wänner, samt formognare foralsdrar, hwiskas Barn i Scholan erhålla en fri och i alla afseenden så frare undervisning, än den de annars erkildt, med dryg kostnad kunna förskaffa dem. Dessa sistnämnde böra i synnerhet dertil upmuntras wid de tilfällen, då deras Barn i Scholan intagas, til en högre Class upflyttas, eller derifrån til annat Lærowerk försändas; och skal Rector hafwa en särskild Bok, hwaruti de, til sin heder, egenhändig antekna sina namn och sina gåfwor.

§. 16.

På det alt, som i detta Cap. föreskrifwes, måtte til ungdomens nytta och förkofran, så mycket wisare och bättre werkställas, må Ephorus eller Inspector, så ofta möjeligen ske kan, och i synnerhet repetitions weckorne, med sin närwaro i Scholan upmuntra så wål Lärarne som Ungdomen, då han åfwen har bästa tillfälle både at sjelf underrätta sig om undervisningens beskaffenhet och framgång och at rätta hwad derwid kan wara mindre tjenligt eller felaktigt. Är Ephorus frånwarande, eller af sjukdom, ålderdem, eller andra tillfälligheter hindrad,

drad, göre i hans ställe någon annan af Consistorii Ledamöter detsamma; men i Inspectors ställe, då han slike förhör ej kan bitwista, förordnar Consistorierne någon dertil sticlig Vicarie.

VII. C A P.

Om Underwifningen i Gymnasierne.

S. 1.

I Gymnasium skola så wäl de språk och wetenskaper, hwartil grund blifwit lagd i Trivial-Scholan, som ock flere tilkommande, läras i den widd och fullständighet, at den derifrån utgående Ungdom må wid ankomsten til Academien både kunna med nytta afhöra Professorernes offentliga föreläsningar, och på egen hand forrfatta och drifwa sina studier til mognad.

S. 2.

Gymnasti, Ungdomen indelas, såsom på de flesta ställen hittills wanligt warit, i Fyra Classer, af hwilka den första och andra utgöra nedre Cirkeln och tredje samt fjerde Classen den öfre. Dessa underwifas af Lärarne, nu gemensamt, nu särskilt, alt som omständigheter och Läroämnen det fordra. Och ehuru af den til Gymnasium upkommande Ungdomen ej alla ämna sig til Läroståndet, utan äfwen en del til Civil-ståndet, äro dock alla de Lärostycken, som wid Gymnasierne förhafwas, om icke af lika nödwändighet, dock til en grundelig odling för alla nyttig; derifrån endast undantagen underwifningen i Hebraiska språket, såsom förbehållen för dem, som ämna sig til Läroståndet och i Gymnasium hunnit til öfre Cirkeln.

S. 3.

Wid hwart och et Gymnasium i Riket förordnas för underwifningen Sex Lectorer, som hwar för sig äro skyldige at läsa tio timmar

timmar i sökneweckan samt En Gymnasii Adjunct, nemligen 1:o En Theologiâ Lector, som för Låge Cirkeln förklarar Christna Lärans Dogmer, efter det Latinska Compendium i Theologien, som wid Gymnasierne i Riket är eller warder antaget, jemte anwifning af hwar Lärö-puncts rätta anwändande til Christendomens utöfning. Och bör i en sådan förklaring Läroboken efter twänne år wara genomgången, så at alla efter twänne års wistande på Gymnasium, kunna med färdighet efter Läroboken göra reda för Theologien in Thesi. Theologiâ Lectoren läser för Öfre Cirkeln samma Compendium, men med närmare affeende på de Symboliska Böckerne, och bewisen för Christna Lärans och vårt Evangeliska Läröbegreps sanning; gifwande han derunder föret och tydlig anwifning om de märkwärdigaste afwikelser, som derifrån blifwit gjorde, och sättet at dem förekomma och wedertägga. Denna förklaring af Theologien för Öfre Cirkeln bör äfwen wara slutad inom twänne år, så at ungdom, som ifrån Gymnasium dimitteras til Academien, för densamma kan göra behörig redo. Denne Lector åligger äfwen at de hufwudsakligaste händelser, som angå Christna Lärans och Kyrkan, jemwål sina åhörare föredraga, särdeles i hwad til Kyrkohistorien för de fyra första Seclerna och Reformations-tiden hörer. 2:o En Theologiâ Lector, hwilken tillika skal lära Hebraiska och Grekiska språken. Dem af den Öfre Cirkeln, som ämna sig til Läröståndet, undervisar han i Hebraiskan, så wäl i affeende på des Grammaticaliske förstånd och resolution, som tillämpning til Dogmerne. Likaledes förklarar han för dem Nya Testamentet med tillämpning af de Hermeneutiske grunderne för Exegesis. Med hela Coecus Gymnasticus läser han någon Grekisk profan Auctor, såsom Luciani Dialoger, Xenophons Cyropedie, Plutarchi Lefwernesbeskrifningar, och några lättare stycken utur Grekiska Poeterna. Han utgifwer äfwen och rättar då och då förرتta Exercitia stili i Grekiskan. 3:o En Eloquentiâ och Poeseos Lector, som med samtliga Gymnasii Ungdomen läser en Profaisk Auctor Clasicus på Latin, såsom

af

af de Historiska: Julius Cäsar, Curtius och Livius, af de Philosophiske Cicero de Officiis, och af de Oratoriska Ciceros Orationer; Jewäl läser han med dem en Latinsk Poet, Ovidii Metamorphoser, eller Virgillii Aneis. Desutom utgiffwer han för öfre Cirkeln i Gymnasium twänne Exercitia stili Latini i weckan, hwilka han corrigerar hemma hos sig, och när han dem rättade återställer, bör hela Classen af honom samlas, så at alla må kunna begagnas sig af de skäl, han til de gjorda ändringarna uppgiffwer. På denne Lärares åtgärd ankommer i synnerhet, at Lärjungarne, som ankomma til Academien, utan swårighet kunna så til språk som innehåll, så långt som uran högre critique och philosophisk kunskap se kan, förstå de wanliga Latinska Auctorerne, känna språkets idiotismer, skillnaden emellan Profaisk och Poetisk stil, och selfritt kunna på Latin uttrycka sina tankar. Honom åligger äfwen, at med Philosophiâ Theoreticâ och Practicâ Lectorn omwekla uti Disputations öfningar med Gymnasii Ungdomen. 4:o En Philosophiâ Theoreticâ och Practicâ Lector, som läser för hela Gymnasium öfwer en Lärbok i Sedeläran, i hwilken, efter föregången kortt men tydellig reda för de moraliska grundbegrepen, i sammanhang föreställas människans pligter, och til slut det allmännaste af Naturrätten i sit samband med Sedeläran. Denna Lärbok bör twänne gånger under Gymnasii-tiden genomgås. Äfwen läser han för hela Gymnasium en Lärbok, som innehåller: 1:o Anwising til Psychologien, eller kânnedommen af människans själs förmögenheter. 2:o En kortt och tjenlig Logica. 3:o Lufiwudgrunderne af Cosmologien. Dessa Lärstycken böra äfwen under Gymnasii-tiden twänne gånger genomgås. Philosophiâ-Lectorn anställer äfwen med Gymnasii Ungdomen Disputations-öfningar på Latin öfwer Theser i ämnen, som i föreläsningarne äro förklarade, så ofta tiden det medgiffwer. 5:o En Mathematicum Lector, som, då Theologiâ Lectorn syfselfätter öfre Cirkeln undervisar den lägre i Arithmetiquen til fullföljande af hwad i Scholan blifwit lärdt, och i Elementerne af

Geometrien efter *Euclides*. Den tid åter, som för lägre *Cirkeln* af *Theologiä* *Lectorn* uptages, fullföljer han för öfre *Cirkeln* *Elementaire* *Geometrien*, så at *Ynglingar*, som genomgått *Gymnasium*, wid ankomsten til *Academien* måga åtminstone kunna de sex första böckerna af *Euclidis* *Elementa*. Vidare hörer til *Mathematicum* *Lectors* *Läroämnen* *Cosmographien* och *Computus* *Ecclesiasticus*; hwarjemte han läser *skiftewis* *usus* *Globorum* och en kort *Lärobok* i *Physiquen*; hwarwid de bättre för sig komne *Ynglingar* ur *Apologisk* *Clas*sen äfwen må få begagna sig af hans *undervisning*. *Wintertiden* nyttjar han desutom några klara *afsnar*, at lära *Ynglingarne* igenkänna de förnämsta *Constellationerne*, och försummar för öfrigt icke hwad *Kongl. Brefwet* af den 9 *Maji* 1785 honom ålägger, om *Meteorologiska* *observationer*. 6:o *En* *Historiarum* *Lector*, som läser för hela *Gymnasium* *Fäderneslandets* *Historia* och *Statskunskap*; innefattande des förmoner, *inrättningar*, *producter* och *näringar*. *Likaledes* *Allmänna* *Historien*; så at de til *Academien* *ankommande* *Ynglingar* icke allenast känna *Svenska* *Historien*, utan äfwen för de märkwärdigaste *förändringar* i *Europa*, jemte *Geographien* i *allmänhet*, och den *Politiska* efter des *förändringar* wid hwar *Huswud*:*epoque*, kunna göra *behörig* *reda*. *Hwar* under en *rättshäffens* *Lärare* bör nyttja de *anledningar*, som af dessa *föreläsning*:*ämnen* ymnigt sig *erbjuda*, at hos *Lärjungarne* väcka och lifwa *Lärlek* til *Fäderneslandet* samt des *lyckliga* *Regerings*sätt. *Historiarum* *Lectorn* läser äfwen wid den tid, som den delen af öfre *Cirkeln*, hwilken ämnar sig til *Läro*:*ståndet*, syfvelsättes med *Hebraiskan*, för hela den öfriga *Gymnasii* *Ungdomen* antingen *Tyska* eller *Franska* *språket*. *Honom* *tilhör* äfwen, at i nedra *Cirkeln* *utgifwa* och *rätta* *andra* *Clas*sens *Exercitia* *stili* *Latini*, på *samma* *sätt*, som om *Eloquentiä* *Lectorn*, i *anseende* til öfre *Cirkeln*, *sagdt* *är*.

S. 4.

Utom ofwännämnde Sex ordentlige Lärare, skal wid hwart Gymnasium tillsättas en Gymnastii Adjunct, med den lön, som på några ställen för honom kan wara inrättad, och på de andra, så snart ske kan, skal anslås, jemte dubbel tjensteårsberäkning och befordringsrätt til ledige Lectorater, om han i skickelighet til den Lection, han söker, och förtjenster befinnes lika god, som hans medsökande. Denna Lärares skyldighet skal wara: 1:o Att med Historiarum Lectorn dela undervisningen i Tyska eller Franska språken. 2:o Att til skiftes med Lectorerne hafwa Böneweckan och Predikoförhöret. 3:o Att en timma i weckan offentligt gifwa undervisning i Botanique och Natural Historia. 4:o Att, der ingen Bibliothecarie är inrättad, hafwa wården om Gymnastii Bibliotheket. 5:o Att för första Classen i nedre Cirkeln utgifwa Exercitia stilli i Latin och Swenska till skiftes, och dem rätta, på sätt som för de öfriga Classerna stadgadt är. 6:o Att, då en Lector för sjukdom eller annat laga förfall ej sjelf kan stå för sitt Embete, det då, efter Ephori förordnande förestå, utan särskild wergällning; men i de fall då en Lection är vacant, Lectorn erhållit tjenstledighet eller eljest tilstånd, at för någon tid wara borta, njuter Adjuncten en fjerdedel af den Lectors lön, hwars tjänst han förrestår, räknadt efter den tid, han den förestått.

S. 5.

De Lärare, som med Exercitia stilli besättning taga, äligger at tilse, at den redan i Trivial Scholan grundlagde Calligraphien med sorgfällighet fortsättes och wårdas, och bör hwar och en bland Lärjungarne til hwarje examen förete et profblad för Ephorus, til bewis af hans häruti wundne förkofran, i jemförelse med hans framsteg för näst ledne året.

§. 6.

Til Ephori försorg lemnas, at för Ungdomen bereda tillfälle at mot särskild wedergällning undervisas wid lediga stunder i det Engelska språket, af någon deruti inom Werket kunnig Lärare.

§. 7.

Indelning af läsetimmar och rum til föreläsningars hållande sker wid hvarje läseårs början emellan Lärarne med Ephori minne, och deröfwer uprättas et Schema, som af Ephorus och Rector Gymnasii underskrifwit, upfattes i Lärosalarne, och til både Lärares och Lärjungars esterrättelse tjenar. Hwarwid Ephorus och Consistorium tillse, at de på Wär och Kronans Stat inrättade Läröfningar, genom de privata Stiftelser, som kunna på et eller annat ställe wara gjorda, icke på något sätt rubbas eller hindras, samt at alla de af Ds den ena eller andra förunnade förmoner, icke från sit primitiva ändamål dragas.

§. 8.

Då til den föreskrifna undervisningens, så i Scholan som Gymnasium, sammanhängande fertgång och likställighet, de för antagna Läroböckerna torde i flera ämnen finnas mindre tillräckeliga och för ändamålet mindre passande, så äger Cancellers-Gillet, at, efter infordrade Betänkanden från Lärwerken, hwilka Läroböcker för den i denna Scholæ Ordning påbudna undervisning tarfwas, och, der ej de redan antagne äro tjenliga, hwilka antingen af andra i samma ämnen utgifna, kunna antagas i deras ställe, eller der sådana ej skulle finnas, huru i Westskaperna kunnige och i undervisningen erfarne Män bist måtte upmuntras, at så snart möjligt är, genom nya Läroböckers författande fylla denna brist, sådant hos Ds i underdånighet anmäla.

§. 9.

Läsetimmarne i Gymnasium skola wara desamme, som för Trivial Scholan äro föreskrifne, och med öfningen i Sång och Musique för

förhåles på sätt som å samma ställe stadgadt är. Skulle wid et Gymnasium ej finnas mer, än et Auditorium, åligger det Ephorus och Consistorium, at utse och låta inreda et tjenligt Läserum, och på det at ingen föreläsning må blifwa estersatt, hwarken i Språk eller i Wetenskaper, kan åstwen sjelfwa Bibliothèques; rumet med tilbörlig försigtighet dertil nyttjas.

§. 10.

På lika sätt till samma ändamål, och under enahanda förvaltning och ansvar, som 6. Cap. 15. §. för Trivial-Scholorne föreskrifwer, skal hwarje Gymnasium hafwa sin egen Casa, hvars inkomst skal, i likhet med hwad der upgiswes, wara: Gymnasii = Ungdomens andel af Djekepenningarne: obestämtd och i allmänhet anslagna Stipendii-medel: hälften af de tillgångar, som der i 3. mom. omnämnas och de frivilliga gåfwor, som enligt 4. mom. kunna förmodas. På de ställen, der särskilt Inspector och Curator Aerarii äro antagne, förhåles hädanefter, som hittills wanligt varit.

VIII. C A P.

Om Ungdomens Underwisning i Cathedral-Scholor.

§. 1.

Wid Cathedral-Scholor, hwarifrån flyttning till Academien, utan Gymnasii besökande, tillåtes, och hwarest fördenksful en grundeligare underbyggnad hos Lärjungarne, än wid Trivial-Scholorne, måste beredas, anse Wi nedigt, at Apologist: Elåsen försvinner och i des ställe en ny Litterat Elåß inrättas, som i det närmaste omfattar hwad i Rectors Elåß wid Trivial-Scholorne förhafwes, hwarifrån Discipulos upflyttas till öfwa-sta eller Rectors Elåß i Cathedral-Scholan, som således blifwer i ordningen den femte. Til följe häraf wile

Bli så hafwa Lärödmännen förefkrifne och mellan Rector och Conrector fördelte, at Rector underviser i Theologia Dogmatica, Historien och Statskunskapen, Cosmographien och Geographien, Latinska Språket och Rhetorican, Hebraiska och Franska. Conrector läser äfwen Latin och förbinder med explication af någon Poet undervisning i Prosodien: desutom tillhörer honom, at läsa Grekiska och Tyska Språken samt handleda Ungdomen i Moralen, Arithmetica vulgari och Geometrien. Begge skola i hvarje vecka utgifwa och corrigera hwardera twänne Exercitia Sciti i Latinska och Swenska Språken till siffes.

§. 2.

Ufrån en Cathedral Schola får igen dimitteras till Academien, för at der utan sponfion antagas, som icke genomgått Rectors eller öfwersta Clåsen, och derstädes: 1:o I Theologia Dogmatica absolwerat samma Compendium på Latin, som i Gymnastierna nyttjas, och derjemte i minnet fäst Dicta Clastica ur grundtexten. 2:o Genomgått något sammandrag i Historien, som jemte så wäl Fäderneslandets, som den allmänna, tillika innefattar de stycken af Kyrkohistorien, i hvilka wid Gymnastierna undervises, äfwen som Statskunskapen, efter de wid Lärwerken i desse ämnen antagne Böcker. 3:o Uti Cosmographien och Geographien inhemtat kännedom om Usus globorum, Planet Systemet, de Europeiske Staterne och i synnerhet Sverige. 4:o Genom explicering af en och annan Latinsk Auctor, så wäl i bunden som obunden stil, förwärfwat sig en Elementarisk kännedom af Rhetorican och Prosodien, samt genom öfning både hos Rector och Conrector i detta Språkets skrifwande wunnit den färdighet, at han på egen hand kan göra bruk af Författare på Latin, samt derpå grammaticice öfversätta de honom förelagde progymnasmata. 5:o I Hebraiskan, jemte obehindrad innanläsning läst paradigmata utantill och under ständig analys explicerat några capitel af Genesis eller några af

af Davids Psalmer. 6:o I Fransyska Språket, at han jemte grammaticalist kunskap, med någorlunda färdighet kan öfversätta en lätt Fransk Auctor. 7:o I Grekiskan under ständig analys lärt explicera någon lätt Profan Auctor, samt några af Nya Testamentets Böcker. 8:o I Moralen wet göra reda för något godkändt Compendium. 9:o I Arithmetica vulgari, Quatuor Species och Regula de Tri i hela och brutna tal, samt 10:o I Geometrien genomgått de tre första Böckerna af Euclides och läst tillämpningen deraf. 11:o I Tyska Språket hunnit i förbindelse med Grammatican genomläsa och på modestmålet kunna öfversätta någon Auctor eller Chrestomatie.

§. 3.

Så vida Dimittendus genom wederbörlig examen och specimen kan fulltyga erfordrig insigt och färdighet i ostrannämde stycken, må han hos Ephorus anmålas och des bifall till dimission erhålla, darest han genom et stadgadt upförande och goda seder tillika af sine Lärare är wäl känd.

IX. C A P.

Om Examina och Exercitia Publica.

§. 1.

Lärare så wid Schola som Gymnasium åligger at med sina Lärjungar repetera hwad han dem bibragt, på den tid, som 6. Cap. 13. §. föreskrifwer och en ebehindrad gång af deras allmänna förkofran krafwer. Och må Ephorus, antingen sjelf eller genom Inspector Scholæ, å tillämpningen af denna grundrats hafwa wederbörlig tilsyn och sin föreskrift meddela.

§. 2.

Examen Solenne eller Anniversarium hålles en gång om året i Gymnasium och Scholorne å den tid, som brukeligst varit, af
Epho

Ephorus sjelf, då sådant ske kan, men i annor händelse af Inspector Scholæ eller den, som Ephorus dertill förordnar. Derwid anteknas, i särskilte dertill uprättade Cataloger på Lärjungarne och de Betenskaper och Språk, hwaruti undervisningen blifwit gifwen, hvars och ens framsteg; äfvensom Examinanten sluteligen efter examen, til följe af Vårt Nådiga Bref den 27 April 1804 och deröfver meddelte Nådiga Förklaring af den 19 April 1806, annoterar Lärarnes wisade Säcklighet, slit och fallenhet, hwarmed de sin syftla föråttat. Wid och efter denna Examen föråttas flytning, ej mindre i Gymnasium än i Scholan, Clafs från Clafs, efter det företråde i framsteg, som hvars och ens slit förtjent, hwilket offentligan då kungöres, tillika med förhållandet i seder och upförande. Wid slutet af de terminer, då förenämde Examen Anniversarium icke inträffar, anställes dock Examen i Cathedral- och Trivial-Scholar, på sätt ofwansföre stadsgadt år. Och böra de öfwer dessa Examina hållna Cataloger och förda Antekningar, til nödiga esterrättelser, aflemnas til Ephorus, som dem hos Consistorium förwara låter. Likaledes skola efter Examina de så kallade Dieknepenningar och andra Dramata Scholastica, beståm da efter försteg i kunskap och sedighet, offentligan kungöras och utdelas.

S. 3.

På det Gymnasisterne må wänjas, at närmare tillämpa och i utöfning sätta hwad de i Språk och Betenskaper lärde, må för dem Exercitia disputatoria och oratoria anställas; Men sem oftast, til följe af Kongl. Förordningen den 21 Augusti 1786, Disputations Specimina för Pastoral-examina inträffa, hwarwid Gymnasii-ungdomen samma öfning erhåller; Alltså och på det ej för mycken tid må från de wanliga Lectionerna uptagas, pröfwar Ephorus em och när de förstnämde exercitia föråttas må, samt tillser at alltid tjenliga ämnen dertill wäljas, och på Latin utföras. Men röra de Naturkunnighet, Oeconomien, eller Historien, må de, til winnande af öfning och

och smak i modersmålet, på Swenska framställas. Och skola dessa exercitia ske i Gymnasium, under en Lectors handledning och uppsigt, hwarwid tillses, at Unglingen wänjer sig til et rent och lämpeligt uttal, med en wärdig anständighet i åtbörder.

S. 4.

Som naturens anlag för sång icke miswärdas bör, äga alla i nedra Scholan, at sig i Choral-musiquen, efter Musicaliska Noter underwisa låta af den antagne Cantorn, och der en sådan ej finnes, af den Collega, som dertill stickeligast är, eller af någon annan, den Ephorus med Consistorium härtil tjenlig prästwar, och som derföre njuter den lön i 6. Cap. 14. S. anslagen är, eller blifwa kan. Tidsmarne wäljas helst eftermiddagen, och bestämmas af Ephorus, i lämplig förening med de öfrige Lectionerne. De, som enligt Cantors intygande, sakna naturlig fallenhet för sång, må derifrån strikallas af Rector, som tillser, at dessa använda de lediga sångtimarne til andra för dem nyttiga yrken. Beträffande Musica Figurativa, handhafwes den af Rector Cantus, eller Director Musices, som ibland Gymnasisterne och Scholå-Disciplarne utwäljer, underwisar och öfwar de härtil fallne och sticklige: answare han ock för de Instrumenter och Musicaliska Samlingar, som til Gymnasii Capell förskaffade blifwa, och å et särskilt Inventarium upföras böra. Helst antages den til Rector Cantus af Stiftets Barn, som sjelf Scholå-lärdom äger, och med den practiska färdigheten förenar kännedom af Musiquens wetenskapliga grunder, och njute en sådan samma förtjenst och besordringsrätt, som de öfrige Scholå-Besjente.

S. 5.

Då Wi anse tilfällen för Ungdomen til tjenliga Kroppsöfningar äfwen så angelägna för des helsa, som bidragande at utveckla Kroppens förmögenheter, och gifwa den wighet, färdighet och styrka; så är Wär

Nådiga wilsja, at, i likhet med hwad Wi redan wid Linköpings Läroverk förordnad, wid hwarje Lärostad, efter stället beffaffenhet, så kallade Gymnastiska anstalter inrättas skola, der Ungdomen, under lofs stunderna och tillsyn af någon Lärare, få öfwa sig, at klifwa, hoppa, voltigera, simma, m. m., hwartil tjenliga Inrättningar böra göras, och den klofhet och försigtighet iakttagas, som kunna göra dessa öfnin- gar för Ungdomen nyttiga, utan at de blifwa för densamma wädliga.

X. C A P.

Om Ephori Embete.

S. 1.

Wdenskund ingen Lag, som allmän wara bör, kan så inrättas, at den icke genom tidens omständigheter, orternas särskilda beffaffenhet, med mer eller mindre hinderlöshet, kan tillämpas och användas; så skal det ålliga Biskopparne, at, med affeende å dessa omständigheter, öfwer Gymnastierne och Scholorne, uti de dem i Näder anförtrodde Stift, hafwa den kloka och wådiga tillsyn, at denna på Religionens wård, Sedernas helgd, Wetenskapernas upmuntran och Ungdomens upuktelse systande Förordning, warder med en oafbruten allwarlighet tillämpad och handhafd: och skulle, ehuru de i denna Författning anbefalte grundsattser äro och böra wara orubbelige, likwål denna Lag i sin tillämpning, i anseende til orten och andra särskilde omständigheter, kunna någon jemning fordra, äge Biskopparne, såsom Gymnastii och Scholarum Ephori, med Consistorii samråd, sådant hos Canslers Giller anmåla, som Wär Nådiga föreskrift derom erhålla och med- dela skal.

S. 2.

Som Biskopparne, i kraft ej mindre af deras Embete än deras Ed, förbundne äro, at sit Embetes flit och omsorg wisa, när
när

någon wid Gymnasier och Scholor skal antagas och förordnas, til den studerande Ungdomens upuktelse och underwisning, at de personer måge dertill utses, som hafwa sådana gäfwor, som dertill behöfwas, och kunna wara Ungdomen til förkofring och upbyggelse uti deras studier och alla Christeliga dygder; men de til sådant ansvar inför Ds icke stå kunna, utan en större insyttelse och medverkan wid Gymnasii och Scholæ:Betjentes tillsättande, än hit tills wanligt varit; Alltså finne Wi i Nåder skaligt: 1:o At wid alla Gymnasii och Scholæ:syflors förgifwande tillägga Biskopparne såsom Ephori, rättigheten at wid föredragandet först utlåta sig öfwer de Sökandes på lag och samwetsöfwertygelse grundade företräden och, i händelse af skiljaktighet i Consistorio, beräkna sin röst för twänne röstster, emot Consistorialernes, enligt hwad i 1. Cap. 3. §. stadgadt är, utan rubbning af hans förut ågande votum decisivum; och må de misnöjde på sätt Wåra Författningar tillåta, sina besvär hos Ds i underdånighet anmäla. 2:o Ej må någon af förenämde syflor bortgifwas under Biskoppens frånvaro, utan honom meddelb communication af de Sökandes namn och deras ansökningar, med dit hörande handlingar. 3:o Skulle under Biskoppsledighet den i Lag påbudne tillsättningstid tiländalöpa, innan en ny Biskopp i Nåder tillsförordnad blifwit, må den lediga Scholæ:syflan genom Consistorii pluralitet återbesättas.

§. 3.

Ephorus åligger desutom, at 1:o Allwarligen tilse, det ingen af Docenterne lärer något, som emot Guds Helliga Ord, wåra Symboliska Böcker och Trones analogie strider. Gör det någon, åger Biskoppen, efter enskild men fruktlöst gjord warning, honom i sittans de Consistorium dertföre tiltala, och, der öfwen denna åtgärd werklös blifwer, warde en sådan efter Lag ansedd. Skulle någon Docens för öfrigt i sin syfla eller lestwerne förtjena warning, gifwe honom Epho:

rens den särskilt. Efter det förgåfves, tilltalas den felaktige i Consistorium, efter det sätt och wis, som warnings-graderna förelägga, och felets werkan på Ungdomen fordrar. 2:o Namana Docenterne, at hålla sina Disciplar til Gudsfruktan, goda seder och ärbart lefwerne, och dem deruti med egna föredömen leda och styrka. 3:o Som oftast besöka Scholan och Gymnasium, för at närwarande förnimma underwisingens beskaffenhet, drift och gång, samt rätta om något felar i methoden eller andra stycken. 4:o Detta bör ock ske med de öfrige Scholorne i Stiftet, wid visitationer och andra tillfällen; men som Ephorus sjelf icke medhinna kan, at at dessa Lärowerk altid lemna en omedelbar och oafbruten tillsyn, äger han förordna antingen Pastor i Staden eller någon annan skickelig närboende å Landet, som i egenkap af Inspector Scholæ tillser och handhafwer underwisingens jemna wård, och wid Terminernas slut de wanliga examina anställer, hwar öfwer han efter det formulair som af Ephorus föreskrifwit blifwer, håller wederbörligt Protocoll, och det genast efter examen til Ephorus insänder. 5:o Äger Ephorus tilse, at Stipendier, Premier, och andra Beneficii medel owäldigt och efter dessa donationers och inrättningars rätt förstådda ändamål utdelta blifwa, samt at Räkenskaperna så wäl deröfwer som Lärowerkens inkomster och utgifter ordentligen föras och i rättan tid afgifwas. 6:o Har ock Ephorus en särskild tillsyn och wård om Lärowerkens Bibliotheker, deras inrättning och brukbarhet; så at sådana större Böcker och Systematiska Werk dit förskaffas, som in- eller utrikes, tid efter annan utkomma, och som kunna rikta de Språk och Wetenskaper, hwaruti wid Lärowerken underwising meddelas; Ligge ock å Ephori wård, at efter möjligheten inrätta ej mindre samlingar af Naturalier, Antiquiteter, Mynt och andra curiosa, än Botaniska Trågårdar, der tillfälle och utrymme lämpeligen gifwas kan. 7:o Bibehålle och handhafwe Ephorus Docenterne wid sin skälige Embetsmyndighet och anseende, och afftyre han öfwen alt misförstånd dem emellan, så at de med efterdömen af inbördes

des enighet och förtroende måge så mycket bättre undervisningen följa och befordra. 8:o Ehuru ingen af Ungdomen må undandraga sig undervisningen i alla de stycken, som wid Gymnasium och Scholan förredragas, må likwål Ephorus pröfwa de särskilda omständigheter, som til et sådant undantag anledning gifwa, och derefter sit bifall eller afslag meddela. Icke heller må någon Gymnasist eller Scholapilt, utan Biskoppens pröfning och bifall, under en hel Låse-termin sig från Lärverket afhålla. 9:o När någon skal dimitteras til Academien, måge Lectorerne honom offentligen examinera, men Ephorus til hans dimission sit bifall gifwa.

XI. C A P.

Om Rectors Embete och des ombyte.

§. 1.

Alf Lectoris skal hwarje år en Rector Gymnasii wara; och utsänne honom dertil Ephorus efter deras ålder i tjensten, så widt andra omständigheter icke derwid ligga i wägen. Anmåler sig någon af ålder eller sjuklighet wara hindrad, at detta Embete med behörig waksamhet och drift förestå, och Ephorus pröfwar skålet verkligt, warer han ifrån Rectoratet fri.

§. 2.

Rectoris så wäl Gymnasii som Scholæ Embete skal deri bestå: 1:o At under Ephorus hafwa allmänt inseende öfwer Lärverket; så at Lärare och Lärjungar efterleswa icke allenast denna Ordning, som föreskrifwen är, utan ock de särskilde Bud, som Ephorus antingen sjelf, eller å des wägnar Consistorium efter hwarje Lärrostads särskilda belågenhet och omständigheter, til styrka för denna Wår Författning och des ändamål, kan pröfwa nödigt at tillägga och stadga. 2:o At

ensfält förmana den af Docenterne, som i de offentliga föreläsningarna och öfningarna eller ock i et sedligt förhållande kan felaktig vara, och der sådant ej hjälper, hos Ephorus angifwa hvad som rättas bör. 3:o Ut med noggran upmärksamhet tillsyn hafwa på Lärjungarnes flit, seder och lefverne, så wäl uti och utom Lärorummet, som hemma i deras qwarter. Beträdas någon af dem, at hafwa föröfwat odygd, i hvad måtto det vara må, låte Rector honom komma til den rättelse, som i nästa Cap. säges. 4:o Ut hålla Ungdomen til en sann Gudsfruktan och upmärksam Kyrkogång, hwarwid, til wård å flit och ansändighet i Guds hus, Rector Gymnasii, biträdd af Adjuncten och de Lectorer, som ej äro Prebende Pastorer, per vices tilstådes ör, och förrättar repetitionen af Predikan, antingen genast efter Gudstjensten, eller nästa morgon efter Bönestunden. Samma pligt älligge Rector Scholæ, hwarwid Collegerne honom biträde göra. Hwarest och huru många af de på Högtids- och Helgedagar inträffande Gudstjenster Ungdomen bitwista bör, äge Ephorus efter årets tider, och de Studerandes ålder at beståmma. 5:o Ut wara Inspector Stipendiorum, å hwilkens wård ligger, at besörja medlens inbetalning och utdelning til wederbörande, efter Testatorernes föreskrift och affigt, och at hålla Stipendiaterne til den flit och förkofran i Studier och sedighet i lefnaden, hwarförutan de desse Beneficier ej niuta böra. Likaledes utdelar han, under Ephori tillsyn, och med sina Embetsbröders samråd, på sått ofwanföre sagdt är, de öfriga premier, som til Lärowerket anslagne äro. 6:o Ut examinera och introducera dem, som wid Lärowerket antagas wilja, och ej lemna dem högre rum, än deras kunskap förtjenar. Likaledes meddelar han, efter samråd med de öfrige Lärarne, och erhållit samtycke af Ephorus, Testimonium åt dem, som antingen resa til Academien, eller wilja antaga et annat Vita Genus; och införer i Matriclen deras namn, som under des Rectorat antagne eller transfererade, eller med Testimonium affsedade blifwit, med mera som til Biographiskt uplysning tjena kan. 7:o Ut draga omsorg

em

om de publique husens widmagthållande, Gymnasii och Scholæ med
 lens indriftswande, och at derföre råkenkap göra inom den tid, som i
 särskilda Stadgar förefkrifwen är. 8:o I den Stad, hwarest både
 Gymnasium och Trivial-Schola finnas, samråder Rector Gymnasii
 med Rector Scholæ, för at med gemensam åhåga och nit befordra alt
 hwad som styrker likformighet uti allmänt skick, goda seder, och den ord-
 ning m. m. som til Disciplina Scholastica hörer. 9:o Rectores wid
 de öfrige Scholorne verkställa hwad ofwanföre stadgadt är, och läms-
 pas kan til deras Lärostad, med den Inspectoris Scholæ wetskap och
 råd, som Ephorus tillförordnat hafwer.

S. 3.

Udenskund Rector Gymnasii, under sin mödosamma befattning,
 måste tillika sköta sina Lectioner och exercitier; ty tillägges honom En
 Riksdaler i särskild wedergållning at hwarje Yngling, som icke ur Scho-
 lan ditsflyttad blifwit, wid Introductioner, och Tretiotwa Skill. wid
 Testimoniens meddelande. Med de så kallade Termins-penningar förs
 hålles, såsom hittils wanligt varit.

S. 4.

Uti Gymnasium ombytes Rectorater årligen, som för hwarje
 Ort wanligt varit, och lämpeligt är, antingen näst före Jul, eller näst
 före Midsommaren, sedan Examen Anniversarium hållen och transla-
 tionen förvärtad är, då den afträdande Rector håller et Tal på Latin,
 eller der ämnet angår Natural-Historien, Oeconomien, den practis-
 ka Mathematicquen eller Historien, på Swenska, som slutas med tack-
 sägelse, bön och åkallan til Gud för Öfverheten, hela Riket och Lä-
 rowerkets önskelige förkofran och beständiga wältrefnad. Derester sker
 ombytet på wanligt sätt, hwarwid den tilträdande Rectorn aflägger
 följande Ed: Ego N. N. sancte promitto . . . fieri possit.

S. 5.

S. 5.

Då Rector i Trivial-Scholan sit Embete tilträder, aflägger han
 i Ephori, eller dens närvaro, som han i sit ställe förordnar, följande
 Ed: "Jag N. N. lofwar och swär wid Gud och hans heliga Evan-
 gelium, at jag wil och skal wara min rätte Lagkrönte Konung m.
 m. (se Trohets-Eden.) * * * * fordra och främja skal. Uti
 den rena Evangeliska Låran, som uti den Heliga Skrift uppenbarad
 och uti de antagne Symbolis, det Apostoliska, Nicänska och Acha-
 nasianska, samt den oförändrade Augsburgiska Bekännelsen och de
 öfrige Symboliska Böckerna författad är, skal jag til min död stå
 digt och troget framhårda, och hwarcken hemligen hos mig sjelf hysja,
 eller hos mina Disciplar, eller andra söka intrycka några satsar, som
 deremot strida. Det mig anförtrodde Embete skal jag med all flit
 och trohet efter bästa wett och förmåga, förrätta, enligt de Stadgar,
 som för Scholorne gjorde äro, och widare göras kunna, och således
 hwad i synnerhet Ungdomens undervisning angår, icke allenast sjelf
 grundeligen och tidligen, jemwål med foglighet och utan otidig hård
 medfart mina Disciplar föreställa, alt hwad för dem nödigt och nyt-
 tigt är at lära, utan ock noga tillsyn och hand deröfwer hålla, at
 ock de andre Lårarne wid denna Lårofstad detsamma efterkomma. På
 deses och Ungdomens förhållande i lefwerket skal jag derjemte up-
 märksamt inseende hafwa, och, der något fel eller offick förmärkes,
 sådant tidigt söka rätta och afskaffa: Derwid så wål som i andre mål,
 som på min Embets åtgård ankomma, skal jag Lag och laga Stad-
 gar, rättwisa och billighet följa. Min Förman, Stiftets Biskopp,
 skal jag skyldig wördnad och hörsamhet wisa, och bemöda mig, at
 med de öfrige Lårarne härstädes lefwa i enighet och wänskap. Med
 så ord, denna Lårofstads wälstånd och heder wil och skal jag med all
 åhåga och på alt tilbörlikt sätt befrämja; så at Guds åra framför
 alt sökes, den Evangeliska Låran i des renhet bibehålles, och det
 allmän

”allmännas tjenst, genom den här Studerande Ungdomens rätta hand-
ledande, befordras. Så sant ic. ic.”

XII. C A P.

Om Scholä = disciplin och des Jurisdiction.

§. 1.

Lärarne äligger, at genom en waksam tillsyn hos sina Lärjungar förekomma lättja, sjelfswäld och odygd, samt leda deras böjelser och anlag til slit, stadga, dygd och anständighet; Och äga Rectorer i synnerhet tilse, at denna uppsigt på allmän sedighet och slit handhafd och wårdad blifwer. Til följe häraf böra Lectores, helst de yngre, som dertil styrkan och äldren bäst innehafwa, sig emellan dela wården om Gymnasii-Ungdomens lefnad och förhållande. Likaledes wårda Rectorer, Conrectores och Collegå wid Trivial-Scholorne sina Lärjungar. Der de så kallade Contubernia antingen inrättade äro, eller framdeles blifwa kunna, förefriswe Ephorus med Consistorium en wis och jemliad ordning derwid, til handhafwande hwaraf en eller flere Docenter, som ogifte äro, derstädes sin boning hafwa böra.

§. 2.

Smärre felaktigheter och utbrott af ungdomsyrta och oförstånd råtar Läraren med föreställningar, warning, tilltal eller äga, och pröfwe derwid den felaktiges ålder, lynne och förut förda lefnad, samt lämpe derefter en mindre eller större strånghet i rättelsen; så at allt leder til förbättring, men icke til förwårning.

§. 3.

De äro wid Gymnasier och Scholor tillåtna straff: Namnets offentliga uppgifwande i Lärorumet på den felaktige, med tilltal och
H war

varning: Afsondring ifrån Medlärjungar på särskilt ställe: Större eller mindre förlust af prämier eller stipendier: Degradering från et högre til et lägre rum: Afbön; consilium abeundi, sedan Förälldrar eller Förmyndare derom blifwit underrättade: Relegation från Läroverket; hvarförutan hårdare eller lindrigare aga med vis åger rum för Schol:piltar, och fängelse på längre eller kortare tid för Gymnasister.

S. 4.

Gör Scholâ:pilt förargelse eller annat, som ej tilståndigt är, under läsning i Lärohuset, eller Gudstjenst i Kyrkan, eller försummar han förfallolöst läsning eller Gudstjenst, och ej rättas kan med varning och tilltal, nåpses han med schol:aga. Gör det Gymnasist, och ej rättas af Rectors enskilda och offentliga tiltal, warde han en eller flere timar afföndrad från Medlärjungar på särskilt ställe i Lärorumet, eller förlustig förklarad af större eller mindre del af præmium eller stipendium.

S. 5.

Förbryter sig Gymnasist eller Scholâ:pilt med kort eller tärningsspel, hemma i qvarteret eller på allmänna ställen: öfverlastar han sig af starka drycker: öfverfaller han Medlärjungar eller andra med slag eller skymfeligas ord: eller gör han oljud å gator och gränder, eller ororar och skadar årlig mans hus, m. m., straffes den förre med et eller flere af de straff, som 3. S. förmåler: den senare med schol:aga: och lindras eller skärpes straffet, efter den brottsliges ålder, lynne, förbrytelsens beskaffenhet, samt tid och ställe, hwarest den begången är. Beträdes någon med snatteri eller annat dylikt, pröfwes förbrytelsen efter förståndande omständigheter, och straffes derefter med consilium abeundi, och gifwe, om möjligt är, den brottslige ersättning. Gör det annan gång, warde han från Läroverket skild.

S. 6.

Djerfwes någon Lärjunge med otidiga ord bemöta sin Lärare, eller honom på annat sätt i ord, åthåfwor eller gerning förolämpa, göre offentlig afbön, och straffes med scholaga eller fångelse. Hafwa sig flere i en sådan gerning sammanrotat, skal uphöfsmannen utom straffer, ifrån Lärowerket relegeras, och de öfrige straffas efter gerning sin. Brister i öfrigt någon Gymnasist eller Scholapilt i aktning mot någon af Lärarne wid Lärösätet; belägges han med något af de straff, som 3. S. utsätter och brott hans förtjenar.

S. 7.

Fortfar yngling i böjelse för spel, dobbel, lidelighet eller annat, som skadligt och oanständigt är, warde han från Lärowerket skild; ty bättre är at en, än flere förloras.

S. 8.

Emedan Scholor och Gymnasier äro de första Läröstäder, hwar est Rikers Ungdom til Gudsfruktan, goda Eder och lofwärda Betenskaper tildanas och fostras skal, och fördenkul alt tilfälle til yppigt och ofskickligt lesverne bör förtagat wara; ty skal härmed strängeligen förbudet wara, at utan Föräldrars eller Förmyndares eller Rectors samtycke, at någon af Gymnasii: eller Scholä: Ungdomen försträcka penningar eller waror, wid förlust af försträckningen, och at sälja eller borga til en Gymnasist eller Scholapilt starka drycker, wid bot af Tre Riksdaler Sexten Skillingar, som af Magistraten ädömes och Casa pauperum tillfaller, och den, som dem sådant uplåtit, emot pant af stipendier, soknegångs, pengar, böcker, kläder, kost eller annat, ehwad namn det hafwa må, igengifwe panten til Rector, och, utom förenämde böter, miste hela sin fordran. Scholapilten eller Gymnasisten, som dryckerna för reda penningar eller emot pant tagit, straffes

med scholaga, förlust af præmium eller fängelse på längre eller kortare tid, efter omständigheterna och sakens beskaffenhet. Lag samma ware för den, som håller sådana waror wid Lärarhuset til salu, eller dem til Ungdomen i qwarteren säljer eller utborgar, som Rector förklarad wara skadeliga eller onyttiga.

§. 9.

På det Disciplina Scholastica med lag och behörigt anseende må handhafwas, och de här ofwansföre omförmålte händelser med warsamhet och granlaga upmärksamhet pröfwat; så förordne och anbefalle Wi i Råder at en Gymnasii Scholå-Rått, eller Consilium-Gymnasticum, under Ephori inseende, må inrättas, hwaruti Rector Ordförande är, och des Embetsbröder Ledamöter blifwa: och skal denna Rått heldre med faderlig ömhet rätta och förbättra, än med mycken stränghet straffa och förwårra. Här om stadge Wi följande: 1:o Skal Rector, hwilken alla flagomål, af hwad beskaffenhet som helst, uptaga bör, åga rätt, at, efter föregången anmälan hos Ephorus, sammankalla Gymnasii, och Scholå-Rått, och föredraga alla de händelser och mål, som i 5. 6. 7. och 8. §. S. uptagas, och hwarå de i 3. §. föreskrifne swårare straff följa böra: dock må des utslag ej för verkställas, än det blifwit Ephorus understådt, som åger rätt, at samma efter omständigheterna lindra eller skärpa. Under Biskopps ledighet, åge Consistorium, at Ephori rätt utöfwa: hwad faststådt blifwit, befordre Rector genast til verkställighet. 2:o Anklagas Gymnasii eller Scholå-pilt för gröfre brott, förwise Gymnasii och Scholå-Rått målet til wederbörande werldslig Rått och des åtgård; dock bitrådes den brottslige af Rector eller någon annan af Consilium Gymnasticum befullmäktigad: och blifwer han til gerningen bunden, warde han, innan werldsliga straffet för sig gått, genom relegation från Lärowerket söndrad. 3:o Scholå-pilt wid Trivial-Scholan, der Gymnasium är, som af swårare angifwelse är beswårad, stånde under Gym-

Gymnasii och Scholæ-Rätten, som deröfwer ransake och döme; dock i den Lärares närvaro, till hwilkens Clafs den brottslige hörer, och iakttagas derwid de omständigheter, som ofwanföre anmärkte finnas. Wid de andra Trivial-Scholor, må Rector, i Inspectoris, Scholæ öfverwaro, med de öfrige Scholæ-Lärarne, de swårare målen ransaka och afdöma, men innefattar straffet relegation, anmäles saken hos Epheorus, och afwäntas des utlåtande: För öfrigt iakttagas, hward här ofwanföre stadgdadt är och tillämpeligt wara bör. 4:o Ehuru Wi således lemnat anwising till allmänna grunder för en nyttig Disciplina Scholastica; förwänte Wi likwål ej mindre af skicklige Lärare, än i synnerhet af Biskopparne och Consistorierne, at deraf göra den ytterligare tillämpning, som grundad på mennisko-känedom, erfarenhet och klokhet, leder, underhåller och styrker Ungdomen i Christeliga tänkesätt och dygdiga böjelser; hwarigenom Wi förmode Os alltid kunna påräkna skickelige ämnen för Wär och Rikets tjenst, samt trogne Undersåtare och redlige Medborgare. Och på det Ungdomen måtte desto bättre känna sina så allmänna som enskilda pligter, och den bestraffning, som på deras öfwerträdande följer, böra de Lagar, Wi derom nu i Råder föreskrifwit, af Lärarne hwar på sit ställe wid de ordenteliga läsetidernas början kort och tydligt läggas Lärjungarne under ögonen och på sinnet, samt desutom på en tafel i läserummet skrifteligen eller i tryck upfattas och alltid wara til hands samt til esterrättelse tjena.

XIII. CAP.

Om Ferienne.

S. I.

Wid Påsk och Pingst uphöra Lectionerne och Scholæ-gången trenne dagar före Helgen, och begynna åter med femte dagen af Helgen

gen eller Thursdagen, då Ungdomen emedlertid sjskelsättes med öfverläsning af föresatta stycken.

§. 2.

Vacationes Solennes, då Ungdomen allmänneligen äger frihet at resa hem, eller på annor ort, der de kunna förwärfwa sig utkomst för nästa Termin, tillåtes tvåanne gånger om året: om Wintern från Lucia tid til Kyndersmåsan, och om Sommarens från Johannis til Bartholomäus dag. Infaller wid Terminens början Prestmöte eller Marknad, må samlings tiden utsättas derefter. Försummar någon, utan bewisligt förfall, at på föresatt tid sig wid Lärostaten infinna, umgälle det med något af de lindrigare straff, i 12. Cap. 3. §. nämnde äro, och försummelsen förtjenar.

§. 3.

Wid bortresan från Lärostaten, föresatta Lärarne hwar och en i sin Lection och i sin Class, antingen repetition af wiså stycken, som under förflutna Termin förhafde varit, eller öfning i annat, som der med gemenskap hafwer: och skola Lärjungarne wid österkomsten den följande Termin, derföre wid anstald examen redowisa. Præceptores, som haft Schol-piltar under privat information, redowisa äfwen då för den Lärare, til hwilkens Class Pilten hörer, huru han sina pligter fullgjort. Märkes försummelse, anmåle det Läraren hos wederbörande Rector, som derå alwarlig rättelse skaffa bör. Skulle wid denna examen och redowisning sådane omständigheter forekomma, som tarfwa Ephori upmärksamhet och åtgärd, anmåle dem Rector hos honom. För öfwiigt anbefalles härmed Biskopparne och Consistorierne, at öfwer alt detta, som i denna Gynnasijs och Scholå: Ordning stadgadt är, hafwa en noga och allvarsam uppsigt, och at den uti alla delar warder efterleswad och behörigen tillämpad, så at ingen sig under-
står

står efter eget godtycke något derutinnan ombyta eller förändra. Det
alle som wederbör, hafve sig hörsammeligen at esterrätta. Til ytter
mera wisso hafve Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt
Kongl. Sigill bekräfta låtit. Helsingborg den 7 December 1807.

GUSTAF ADOLPH.

M. Rosenblad.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

GEORGE ADOLPHUS

M. Kolenka